

xxx ministeriön julkaisusarja 2024:xx

Tasa-arvo-ohjelma 2024- 2027, **LUONNOS**

**Lausuntomenettelyä ja sidosryhmien
kuulemistilaisuutta varten**

Kirjoita tekijät, toimittaja tai tekijäorganisaatio

xxxministeriö Helsinki 2024

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Sukupuolten tasa-arvon edistäminen koulutuksessa	6
3	Tasa-arvon vahvistaminen työelämässä ja työn ja perheen yhteensovittamisen tukeminen	9
4	Sukupuolten tasapuolisen osallisuuden ja edustuksen lisääminen.....	13
5	Naisiin kohdistuva, lähisuhde- sekä muu väkivalta.....	21
6	Sukupuolten tasa-arvon edistäminen Euroopan unionissa ja kansainvälisessä toiminnassa	29
7	Institutionaaliset rakenteet	35

1 Johdanto

Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2024–2027 perustuu pääosin pääministeri Orpon hallitusohjelmaan Vahva ja välittävä Suomi. Tasa-arvo-ohjelma kokoaa yhteen hallituksen toimenpiteitä sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi ja syrjinnän poistamiseksi sekä täsmentää ja tuo konkretiaa hallitusohjelman kirjauksiin. Ohjelma on valmisteltu yhteistyössä ministeriöiden kesken ja se kattaa koko valtioneuvoston. Tasa-arvo-ohjelma ei kuitenkaan sisällä kaikkea hallituskauden aikana tehtävää tasa-arvopolitiikkaa. Ohjelmaa toteutetaan pääsääntöisesti budjettikehyksen puitteissa.

Sukupuolten tasa-arvolla tarkoitetaan sukupuolten yhtäläisiä oikeuksia ja mahdollisuuksia yhteiskunnassa ja työelämässä. Tasa-arvo on yhdenvertaista kohtelua ja yhtäläisten edellytysten luomista kaikille sukupuolesta riippumatta. Sukupuolten tasa-arvon toteutuminen vaatii vallan ja resurssien oikeudenmukaista jakamista sekä sukupuolten erilaisten toimintatapojen ja tarpeiden yhtäläistä arvostamista. Tasa-arvon edellytyksenä on sukupuoleen perustuvan syrjinnän poistaminen. Tosiasiallisen tasa-arvon saavuttaminen vaatii jatkuvaa toimintaa.

Suomea velvoittavissa kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa edellytetään, että ihmisoikeudet toteutuvat jokaisen kohdalla ilman sukupuoleen perustuvaa syrjintää. Suomi on myös perustuslaissaan sitoutunut edistämään sukupuolten tasa-arvoa yhteiskunnallisessa toiminnassa sekä työelämässä. Perustuslain tasa-arvoa edistävää momenttia konkretisoi tasa-arvolaki. Tasa-arvolain ([Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986](#)) tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä. Sukupuolten tasa-arvon pitkän aikavälin tavoitteet vuoteen 2032 saakka on asetettu tasa-arvopoliittisessa selonteossa, jonka eduskunta hyväksyi 2022. Eduskunta on velvoittanut hallituksen raportoimaan edistymisestä vuoden 2027 aikana.

Sukupuolten välisen tasa-arvon edistämisvelvoite koskee kaikkia hallinnonaloja. Viranomaisten on lain mukaan edistettävä suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti sukupuolten tasa-arvoa. Valtioneuvostossa tasa-arvoa edistetään tasa-arvon erityistoimien lisäksi valtavirtaistamalla sukupuolinäkökulmaa kaikkeen valmisteluun. Sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseksi valtioneuvostossa tehtävät toimenpiteet on koottu tasa-arvo-ohjelmaan.

Hallitus on ottanut kantaa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusteemoihin myös syksyllä 2023 julkaistussa valtioneuvoston yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämistä suomalaisessa yhteiskunnassa koskevassa tiedonannossa. Tasa-arvo-ohjelman jokaisen kappaleen alkuun on nostettu tiedonannossa kirjatut tasa-arvopoliittisesti oleelliset linjaukset.

Tasa-arvo-ohjelma on jaettu seitsemään lukuun, joista jokainen alkaa hallitusohjelman kirjauksilla. Tämän jälkeen nostetaan esiin relevantit tiedonannon kirjaukset. Kirjausten jälkeen esitellään lyhyesti kappaleeseen kirjattujen toimenpiteiden taustaa ja lopuksi listataan tasa-arvoa edistävät hallituksen toimenpiteet. Tasa-arvo-ohjelmalla on liitymäkohtia moniin muihin hallituskauden ohjelmiin ja selvityksiin. Tällaisia ohjelmia ei pääsääntöisesti seurata tasa-arvo-ohjelmassa toimenpidetasolla (esim. samapalkkaisuusohjelma, perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma, väestöpoliittinen ohjelma).

Sosiaali- ja terveysministeriö koordinoi ohjelman seurantaan ja kukin ministeriö vastaa toimenpiteistä omalta osaltaan. Ohjelman toteutumisesta raportoidaan hallituskauden lopussa.

MINISTERIÖIDEN LYHENTEET

- valtioneuvoston kanslia (VNK)
- ulkoministeriö (UM)
- oikeusministeriö (OM)
- sisäministeriö (SM)
- puolustusministeriö (PLM)
- valtiovarainministeriö (VM)
- opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM)
- maa- ja metsätalousministeriö (MMM)
- liikenne- ja viestintäministeriö (LVM)
- työ- ja elinkeinoministeriö (TEM)
- sosiaali- ja terveysministeriö (STM)
- ympäristöministeriö (YM)

2 Sukupuolten tasa-arvon edistäminen koulutuksessa

Hallitusohjelma:

Suomalaisten oppimistulokset ja koulutustaso nousevat. -- Perustaitojen osaaminen vahvistuu ja jokainen saavuttaa peruskoulusta riittävät perustiedot. -- Koulutus vastaa paremmin työelämän tarpeisiin ja vähentää kohtaanto-ongelmaa. -- Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten määrä vähenee. -- Hallitus vahvistaa oppilään- jausta kaikilla koulutusasteilla huomioiden erityisesti jatko-opinnot ja työllistymisen. -- Koulutuksen sukupuolen mukaista eriytymistä puretaan kannustamalla yksilöllisiin koulutus- ja uravalintoihin.

Poikiin ja miehiin kohdistuviin tasa-arvo-ongelmiin kiinnitetään entistä enemmän huomiota erityisesti nuorten miesten syrjäytymisen ehkäisemiseksi

Valtioneuvoston tiedonanto yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämisestä suomalaisessa yhteiskunnassa:

Suomalaisessa yhteiskunnassa on syrjiviä asenteita ja rakenteita esimerkiksi työmarkkinoilla ja koulutuksessa, joita pitää muuttaa

Taustaa:

Suomi on Euroopan kärkimaita koulutuksessa. Koulutus on korkeatasoista ja erot koulujen välisissä oppimistuloksissa ovat pienet.¹ Suomea on pitkään pidettykin koulutuksen tasa-arvon mallimaana. Menestystä ovat taustoittaneet hyvät tulokset kansainvälisissä vertailuissa, maksuton koulutus sekä korkeasti koulutetut ja motivoituneet opettajat. Suomen asema kansainvälisissä vertailuissa on viime vuosina kuitenkin laskeutunut. Vaikuttavina tekijöinä on nähty muun muassa resurssien vähentyminen ja alueelliset erot koulutuksen järjestämisessä. Yksilön sosioekonominen tausta vaikuttaa entistä enemmän siihen kuinka hän menestyy koulussa ja kuinka pitkälle hänen koulutuspolkunsu vie.²

Sukupuolen mukainen eriytyminen koulutuksessa

Koulutus vaikuttaa merkittävästi yksilön elämään. Korkea koulutustaso vaikuttaa työllisyyteen ja tuloihin sekä hyvinvointiin. Matala koulutustaso on riski muun muassa syr-

¹Valtioneuvoston koulutuspoliittinen selonteko eduskunnalle, 2021

² Opetusalan Ammattijärjestö, OAJ

jäytymiselle. Vanhempien sosioekonomisen taustan lisäksi valittuun koulutukseen vaikuttaa merkittävästi sukupuoli. Naiset ovat Suomessa miehiä koulutetumpia. Vuonna 2021 korkea-asteen tutkinnon oli suorittanut naisista 38 prosenttia ja miehistä 29 prosenttia.³ Sukupuoleen liitetyt odotukset ylläpitävät sukupuolen mukaista työnjakoa. Sukupuolisegregaatio tai toisin sanoen sukupuolen mukainen eriytyminen koulutus- ja työurilla on Suomessa erityisen vahvaa verrattuna moniin eurooppalaisiin maihin. Koulutuksen eriytyminen sukupuolen mukaan johtaa siihen, että eri sukupuolet sijoituvat työelämässä eri asemiin, tehtäviin, ammatteihin ja toimialoille. Jakautuminen mies- ja naistyyppillisiin aloihin näkyy muun muassa palkkaeroina sekä erilaisina urapolkuina. Stereotyyppisiin perustuvat käsitykset naisille ja miehille sopivista tehtävistä ja työurista rajoittavat yksilöiden elämänvalintojen tekemistä, jäykistävät työmarkkinoita ja vaikeuttavat työvoiman kysynnän- ja tarjonnan kohtaamista sekä vaikuttavat tehdyn työn laatuun. Sukupuolen lisäksi myös monet muut tekijät vaikuttavat yksilöiden ohjautumiseen koulutus- ja työurille. Osa muista taustatekijöistä on yhteydessä sukupuolten segregatioon. Osana samapalkkaisuusohjelmaa 2024–27 vahvistetaan tasa-arvoisia koulutuspolkuja ja stereotyyppioita purkavia työelämämielikuvia edistävää opinto-ohjausta kaikilla koulutusasteilla.

Oppimistuloksia arvioidaan Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen oppimistulosarvioinneissa sekä useissa kansainvälisissä tutkimuksissa (kuten PISA, PIRLS, TIMMS). Suomi menestyi PISA⁴-tutkimuksissa hyvin tutkimusten alkuvuosina. Vaikka Suomen menestys on yhä OECD-maiden⁵ keskitasoa parempaa, osaamisen taso on ollut kuitenkin laskusuuntainen PISA 2006 -tutkimuksesta lähtien. Osaamisen tason heikkeneminen on nähtävissä myös kansallisissa arviointitutkimuksissa. Oppimistulokset ovat erityisesti polarisoituneet heikosti ja hyvin osaavien oppilaiden välillä. Erityisesti huomiota on kiinnitetty poikien heikompaan suoriutumiseen.⁶ Pojat ovat yliedustettuina niiden oppilaiden joukossa, joiden oppimistulokset ovat keskimääräistä heikompia. Poikien huonompi sijoittuminen tuloksissa näkyy erityisesti luonnontieteiden ja lukutaidon osalta. Oppimistulosten laskun taustalla olevista tekijöistä tarvitaan lisää tietoa.⁷ OKM on perustanut työryhmän valmistelemaan toimenpiteitä perusopetuksen oppimistulosten vahvistamiseksi ja puuttuu erityisesti poikien oppimistuloksiin vaikuttaviin haasteisiin. Työryhmän tehtävänä on tuottaa ja analysoida tilannekuvaa ja luoda

³ Tilastokeskus

⁴ Programme for International Student Assessment (PISA). PISA on OECD:n jäsenmaiden yhteinen tutkimusohjelma, joka tuottaa tietoa erityisesti koulutuksen tilasta ja tuloksista kansainvälisesti. PISA-ohjelma koostuu kolmenvuoden välein toteutettavista PISA-tutkimuksista.

⁵ Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). OECD:n jäsenmaita on 38 mkl. Suomi.

⁶ *Tasa-arvo teoiksi ja todeksi – Sukupuolten sisäisten ja välisten oppimistuloserojen syitä ja taustoja perusopetuksessa (karvi.fi), 2021.

⁷ Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta. Pöytä & Kupiainen. 2018. Työt ja pojat koulussa Miten selittää poikien heikko suoriutuminen peruskoulussa?

yhteinen näkemys perusopetuksen oppimistulosten laskuun vaikuttaneista tekijöistä sekä laatia yhteiseen näkemykseen perustuva esitys kehittämistarpeista ja toimenpiteistä oppimistulosten kääntämiseksi nousuun. Työryhmän toimikausi loppuu keväällä 2026.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnittelu koulutuksessa

Hallitus on sitoutunut edistämään eri ryhmien ja yksilöiden yhdenvertaisuutta laaja-alaisesti. Varhaiskasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen järjestäjien velvollisuudesta edistää tasa-arvoa ja tehdä tasa-arvosuunnitelma säädetään tasa-arvolaisissa (609/1986) ja yhdenvertaisuuden edistämisestä ja yhdenvertaisuussuunnitelmista yhdenvertaisuuslaissa (1325/2014). Myös häirinnästä ja siihen puuttumisesta säädetään kyseisissä laeissa. Tasa-arvolain tarkoitus on edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa, estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä. Yhdenvertaisuuslain tarkoitus on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää. Erilaisissa selvityksissä on tuotu esille sitä, että koulutuksen suunnitelmavelvoitteen noudattamisessa ja suunnitelmien laatimisen laadussa on puutteita. Näistä käy myös ilmi, että kielelliseen-, etniseen-, sukupuoli- tai seksuaalivähemmistöön kuuluvat lapset ja nuoret kokevat enemmän häirintää ja esimerkiksi koulukiusaamista.⁸ Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämistyötä onkin kehitettävä edelleen.

Toimenpiteet:

- 1. Sukupuoli otetaan huomioon perusopetuksen oppimistulosten vahvistamistyössä ja OKM:n perustaman työryhmän toiminnassa. Kiinnitetään huomiota erityisesti niihin oppilaisiin, joiden oppimistulokset ovat keskimääräistä heikompia. Pojat ovat yliedustettuina tässä joukossa. (OKM)**
- 2. Vähennetään koulutus- ja työelämäsegregaatiota ottamalla huomioon moniperustaisen syrjinnän näkökulma mm. oppilaanohjauksessa. (OKM)**
- 3. Suunnitellaan ja toteutetaan koko koulutusjärjestelmän kattava kehittämisohjelma, jonka tavoitteena on tukea ja seurata yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmien laatimista ja vaikuttavuutta. (OKM)**

⁸ Telakivi, L. (2019). Sukupuolivähemmistöön kuuluvat nuoret ja valta. RIKU-lehti 3/2019. & Laitinen, Haanpää, Francke ja Lahtinen (2020). Opetushallitus.

3 Tasa-arvon vahvistaminen työelämässä ja työn ja perheen yhteensovittamisen tukeminen

Hallitusohjelma:

Hallitus edistää työelämän tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä haluaa kitkeä kaikenlaisen syrjinnän työelämästä. -- Hallitus edistää samapalkkaisuuden periaatetta. -- Anonyymien rekrytoinnin kokeilujen tuottamaa tietoa hyödynnetään ja tasa-arvolain velvoitteiden noudattamisen valvontaa tehostetaan työelämän tasa-arvon edistämiseksi. -- Jatketaan kolmikantaista samapalkkaisuusohjelmaa valtion ja työmarkkinajärjestöjen kesken. -- Hallitus selvittää toimenpiteitä, joilla voidaan vähentää ammattialojen sukupuolen mukaista eriytymistä. -- Hallitus edistää palkka-avoimuutta EU-direktiivin minimisäännösten mukaisesti.

Hallitus teettää taloustieteellisen vaikuttavuusanalyysin, jossa selvitetään samapalkkaisuusohjelmien, lainsäädännön muutosten, taloussuhdanteiden, työmarkkinoiden rakennemuutosten ja työmarkkinatoimenpiteiden vaikutuksia naisten ja miesten keskiarvojen eron muutoksiin. -- Hallitus seuraa perhevapaaudistuksen tuloksia, jatkaa työtä perhevapaiden tasaisemman jakautumisen puolesta sekä edistää isien perhevapaiden käyttöä. -- Hallitus selvittää keinoja vanhemmuuden kustannusten tasaisemmaksi jakautumiseksi esimerkiksi pohjoismaisten mallien mukaisesti. -- Työn ja perheen yhteensovittamista tukevia palveluita kehitetään edelleen niin, että ne tukevat erilaisia perhetilanteita ja vuorotyön tekemistä. -- Hallitus edistää vuoroasuvien lasten vanhempien tasaveroista asemaa turvaamalla arjen sujuvuuden kannalta välttämättömät palvelut, kuten selvittää koulukyytien saatavuutta molemmille vanhemmille.

Edistetään lasten oikeuksien toteutumista yhteiskunnan kaikilla sektoreilla. Selvitetään mahdollisuudet parantaa lapsen asemaa vaikeissa erotilanteissa ja oikeusprosesseissa. Edistetään lapsen oikeutta molempiin vanhempiinsa vahvistamalla lähivanhemman myötävaikutusvelvollisuutta etävanhemman tapaamisoikeuden toteutumiseen ja ehkäisemällä ns. vieraannuttamista.

Hallitus poistaa työelämässä esiintyviä syrjiviä käytäntöjä ja rakenteita edistämällä syrjintää koskevan lainsäädännön noudattamista tehokkaammalla informoinnilla, hyvien käytäntöjen levittämällä ja mm. alustatalouden tehokkaammalla valvonnalla. Erityisesti raskaus- ja perhevapaaaseen perustuvan syrjinnän ehkäisyyn kohdistetaan tehokkaampia keinoja. -- Työelämässä aliedustettujen ryhmien kuten vammaisten, romani- ja eri maahanmuuttajaryhmien ja maahanmuuttajanaisten työelämään osallistumisen lisäämiseksi toteutetaan toimintaohjelma.

Valtioneuvoston tiedonanto yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämisestä suomalaisessa yhteiskunnassa:

Valtioneuvosto kiinnittää työnantajana erityishuomiota yhdenvertaisiin mahdollisuuksiin ja monimuotoisuuteen muun muassa rekrytoinnissa ja työpaikkailmoituksissa. Tavoitteena on luoda yhdenvertaiset edellytykset eri vähemmistöryhmiin kuuluville työntekijöille.

Taustaa:**Työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen**

Hallituskaudella työn ja perhe-elämän yhteensovittamista edistetään monin tavoin. Osana STM:n asettamaa Työelämän tasa-arvo ja perhevapaat -työryhmän työtä selvitetään muun muassa vanhemmuuden kustannusten jakautumista muissa pohjoismaissa sekä seurataan perhevapaaudistuksen tuloksia. Osana STM:n koordinoimaa kansallista lapsistrategiaa toteutetaan kokoava selvitys, jossa kartoitetaan vanhempien eron jälkeisten ja erillään asumisen haasteiden ilmenemismuotoja mukaan lukien psyykinen väkivalta, pakottava kontrolli, vieraannuttaminen, eronjälkeinen häirintä sekä taloudelliseen toimeentuloon vaikuttavat haasteet.

Perhevapaaudistus kannustaa vanhempia vahvempaan vastuunjakoon pienten lasten hoivassa. Hallitus seuraa, miten uudistus jalkautuu hallituskauden aikana, sekä tukee erityisesti isiä perhevapaiden käyttöön. Kelan lapsiperhe-etuustilaston mukaan vuonna 2023 kaikista vanhempainpäivärahapäivistä korvattiin 84 prosenttia naisille. Miehillä korvattujen päivien osuus kasvoi 12,2 prosentista 15,6 prosenttiin.⁹ Perhevapaiden aiheuttamat riskit työuralle, palkkakehitykselle ja eläkkeisiin kohdistuvat pääosin naisiin. Perhevapaiden tasaisella jakamisella on vaikutuksia työelämän tasa-arvoon, lapsen läheisempään suhteeseen vanhempiinsa sekä parisuhdetyytyväisyyteen ja pienempään eroriskiin.¹⁰ Vanhemmuus vaikuttaa myös menoihin. Vanhemmuuden kustannukset jakautuvat sukupuolten välillä eri tavoin. Hallituksen tavoitteena on vanhemmuuden kustannusten tasaisempi jakautuminen sukupuolten välillä.

Sukupuolten välinen palkkaero

Sukupuolten välinen palkkaero on merkittävä ongelma suomalaisessa työelämässä. Miesten ja naisten keskimääräinen palkkaero on kaventunut varsin hitaasti ollen nyt noin 15,4 prosenttia. Palkkaeron taustalla on rakenteellisia tekijöitä kuten alojen, ammattien ja työtehtävien eriytyminen sukupuolen mukaan sekä naisvaltaisten alojen ja ammattien miesvaltaisia aloja heikompi arvostus. Hallitus pyrkii yhteistyössä työmarkkinaosapuolten kanssa kaventamaan sukupuolten keskimääräistä palkkaeroa muun muassa toteuttamalla samapalkkaisuusohjelmaa. Yleisesti samapalkkaisuusperiaate tarkoittaa sitä, että samasta ja samanarvoisesta työstä tulee maksaa sama palkka. Samapalkkaisuusohjelman tavoitteena on myös purkaa työmarkkinoiden jakautumista

⁹ Kelan lapsiperhe-etuustilasto 2023 | FPA-statistik Handikappförmåner 2023 (helsinki.fi).

¹⁰ Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos: Perhevapaiden käyttö ja kustannukset - THL.

naisten ja miesten aloihin ja ammatteihin. Kolmikantaisia samapalkkaisuusohjelmia on toteutettu vuodesta 2006 lähtien. Samapalkkaisuusohjelma 2024–2027 kokoaa yhteen hallituksen ja työmarkkinakeskusjärjestöjen yhteiset toimenpiteet palkkaeron kaventamiseksi. Ohjelma sisältää muun muassa viestintä- ja vaikuttamiskampanjan perhevapaiden ja hoivavastuun tasaisemmaksi jakautumiseksi.

Kansainvälisesti yhdeksi keskeiseksi keinoksi edistää palkkatasa-arvoa on noussut palkka-avoimuus. Euroopan komissio antoi vuonna 2014 palkka-avoimuussuosituksen ja vuoden 2021 maaliskuussa palkkauksen läpinäkyvyyttä parantavan direktiiviehdotuksen. Hallitus aikoo edistää palkka-avoimutta EU-direktiivin minimisäännösten mukaisesti. Direktiivi tulee täytäntöönpanna kesäkuuhun 2026 mennessä.

Maahanmuuttajanaisten työllisyys

Maahanmuuttajaväestössä sukupuolten välinen tasa-arvo ei ole toteutunut työelämässä. Erityisesti kolmansissa maissa syntyneiden naisten työllisyysaste (65 prosenttia) oli 2022 edelleen selkeästi miehiä (75 prosenttia) alhaisempi.¹¹ Hallitus toteuttaa toimintaohjelman työelämässä aliedustettujen ryhmien kuten maahanmuuttajanaisten osallistumisen lisäämiseksi. Lisäksi hallitus edistää maahanmuuttajanaisten siirtymistä työmarkkinoille toimenpiteillä, jotka vähentävät työelämän ja urahjauksen sukupuoli- ja etnisiä stereotyyppioita sekä jotka edistävät tasa-arvoa perheissä.

Kotoutumislain kokonaisuudistuksessa on säädetty sukupuolten tasa-arvoa parantavia toimia. Vuoden 2025 alussa voimaan tuleva uudistus tukee maahanmuuttaneiden kotoutumista ja työllistymistä kehittämällä alkuvaiheen kotoutuspalveluita. Tavoitteena on myös tasa-arvon ja hyvinvoinnin lisääminen sekä hyvien väestösuhteiden edistäminen. Kotoutumisen edistämisessä on kuitenkin edelleen tarvetta lisätoimiin, joilla sukupuolten tasa-arvoa vahvistavaa kotoutumista voidaan edistää.

Syrjimättömyyden vahvistaminen työelämässä

Hallitus edistää työelämän tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä haluaa kitkeä kaikenlaisen syrjinnän työelämästä. Valtion uudessa yhteisessä rekrytointijärjestelmässä on mahdollisuus anonyymiin rekrytointiin. Valtiotyönantaja seuraa anonyymien rekrytointien käyttöönottoa valtion yhteisessä rekrytointijärjestelmässä. Anonyymi rekrytointi

¹¹ Sutela 2023; luvut Eurostat

edistää työhakemusten tasapuolista, osaamiseen ja pätevyyteen perustuvaa käsitteilyä rekrytointiprosessissa ja tukee hakijoiden yhdenvertaisia mahdollisuuksia tulla valituksi. Hallitusohjelman mukaan anonyymien rekrytointien kokeilujen tuottamaa tietoa hyödynnetään.

Hallituksen tavoitteena on lisäksi kohdistaa tehokkaampia keinoja raskaus- ja perhevapaasyrjinnän ehkäisyyn. Raskaus- ja perhevapaasyrjintä on yleinen työelämän tasa-arvo-ongelma, joka vaikuttaa muun muassa naisten urakehitykseen ja palkkaan. Kolmikantainen Työelämän tasa-arvo ja perhevapaat - työryhmä etsii keinoja syrjinnän estämiseksi hallituksen puoliväliriiheen mennessä. Lisäksi laaditaan oikeudellinen selvitys raskaus- ja perhevapaasyrjinnän vähentämisestä. Selvitys sisältää muun muassa arvion nykyisen lainsäädännön toimivuudesta ja kehittämisehdotuksia.

Toimenpiteet:

- 4. Selvitetään työnantajille aiheutuvien vanhemmuuden kustannusten jakautumista, korvaamista ja tasaamista Suomen verrokkimaissa. (STM)**
- 5. Toteutetaan vuosina 2024–2027 kolmikantainen samapalkkaisuusohjelma, jonka tavoite on kaventaa edelleen sukupuolten välistä palkkaeroa. (STM)**
- 6. Hallitus edistää palkka-avoimuutta EU-direktiivin minimisäännösten mukaisesti. (STM)**
- 7. Seurataan kotoutumislain uudistusten sukupuolivaikutuksia erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien naisten ja miesten osalta. (TEM)**
- 8. Tuetaan kuntia ja hyvinvointialueita edistämään sukupuolten tasa-arvoa kotoutumislain kokonaisuudistuksen toimeenpanossa. (TEM, KEHA)**
- 9. Anonyymiä rekrytointia edistetään valtiolla. (VM)**
- 10. Tehostetaan raskaus- ja perhevapaasyrjinnän ehkäisyä. Perustetaan kolmikantainen ryhmä etsimään tehostamiskeinoja ja teetetään oikeudellinen selvitys. (STM)**

4 Sukupuolten tasapuolisen osallisuuden ja edustuksen lisääminen

Hallitusohjelma:

Yhteiskuntamme perustuu demokratiaan. -- Hallitus vahvistaa demokratiaa, osallisuutta ja luottamusta yhteiskunnassa. Uusia keinoja vaalia näitä perusarvoja tarkastellaan ennakkoluulottomasti. -- Hallitus työskentelee osallistavan ja oikeudenmukaisen yhteiskunnan puolesta ja torjuu eriytymiskehitystä. -- Hallitus valmistelee ja toimeenpantee kansallisen ohjelman demokratian ja osallistumisen edistämiseksi. -- Erityisenä tavoitteena on äänestysaktiivisuuden edistäminen ja lasten ja nuorten osallisuuden vahvistaminen. -- Edistetään demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen hyvien käytäntöjen kehittämistä. Vahvistetaan hyvän keskustelun ja mielipiteen vaihtamisen kulttuuria yhteiskunnassa jo lapsesta lähtien perustuslaillinen sanan- ja mielipiteenvapaus turvaten. -- Poikiin ja miehiin kohdistuviin tasa-arvo-ongelmiin kiinnitetään entistä enemmän huomiota erityisesti nuorten miesten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Hallitus vahvistaa oikeusvaltion perusrakenteita valmistelemalla ja panemalla täytäntöön Suomen neljännen kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman

Hallitus uudistaa taiteen perusopetusta koskevan lainsäädännön. Tavoitteena on opetuksen saavutettavuuden parantaminen eri taiteenalat huomioiden.

Valtioneuvoston tiedonanto yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämisestä suomalaisessa yhteiskunnassa:

Hallitus torjuu tehokkaasti toimintatapoja, joilla kiihotetaan syrjintään, vainoon, vihaan tai väkivaltaan yksilöä tai ryhmää vastaan etnisen alkuperän, kansallisuuden, uskonnon, tai muun vastaavan tunnusmerkin perusteella.

Taustaa:

Hallituksen tavoitteena on edistää ihmisten osallistumismahdollisuuksia yhteiskunnassa. Kansalais- ja poliittiset oikeudet turvaavat yksilön oikeutta osallistua yhteiskunnalliseen ja poliittiseen toimintaan. Kaikilla tulee olla yhdenvertainen mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa itseään koskevaan päätöksentekoon, nostaa tärkeäksi kokemiaan yhteiskunnallisia asioita yhteiseen päätöksentekoon ja asettua ehdolle vaaleissa. Sukupuoli voi vaikuttaa osallisuuden mahdollisuuksiin ja kokemuksiin.

Seksuaalinen häirintä

Jokaisella on oikeus keholliseen ja henkiseen koskemattomuuteen. Tasa-arvolain mukainen häirinnän kieltö koskee seksuaalista sekä sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin

tai sukupuolen ilmaisuun perustuvaa häirintää. Tasa-arvobarometri 2017- raportin mukaan naiset kokevat häirintää ja vihapuhetta enemmän kuin miehet. Naiset kokevat häirintää pääosin miesten taholta, kun taas miehet kokevat häirintää sekä naisten että toisten miesten taholta.¹² Myös sukupuolivähemmistöt kohtaavat häirintää.

YK:n tasa-arvojärjestön tutkimuksen mukaan 88 prosenttia suomalaisista naisista on kokenut seksuaalista häirintää elämänsä aikana.¹³ Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan sanallista, sanatonta tai fyysistä, luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä, jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta erityisesti luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. Seksuaalista häirintää kokevat erityisesti naiset, nuoret sekä yhteen tai useampaan vähemmistöön kuuluvat sekä pienituloiset henkilöt. Seksuaalinen häirintä voi olla suoraa tai välillistä. Häirintää tapahtuu eniten julkisissa tai puolijulkisissa tiloissa sekä verkossa. Myös työpaikalla koetaan merkittävästi häirintää. Näiden lisäksi verkossa tapahtuva häirintä on kasvussa.

Selvitysten mukaan naiset olivat riskiryhmässä urheilun epäasiallisen ja vastuuttoman kohtelussa ja korostuneena sukupuoleen perustuvassa häirinnässä. Hallitusohjelmassa ja valtioneuvoston tiedonannossa tavoitteeksi on asetettu Et ole yksin –toiminnan vakinaistaminen ja laajentaminen. Tavoite on merkittävä konkreettinen toimi hallitusohjelman tavoitteiden mukaisessa jokaiselle turvallisen ja harrastamisen varmistamisessa ja epäasialliseen kohteluun puuttumisessa ja sen ehkäisyssä. ”Et ole yksin” on alun perin Väestöliiton ja suomalaisen urheilun kehittämä palvelu, joka tarjoaa matkan kynnyksen chat-palvelua sekä välineitä epäasialliseen kohtelun estämiseen ja siihen puuttumiseen seksuaaliväkivallan ja häirinnän, epäasiallisen käytöksen tai kiusaamisen kohteeksi joutuneelle urheilijalle tai urheilutoimijalle sekä heidän läheisilleen.

Seksuaalisella häirinnällä on kauaskantoisia vaikutuksia. Häirintäkokemus voi vaikuttaa elämänlaatuun kymmeniä vuosia tapahtuneen jälkeen. Pelko ja epäluottamus voivat vaikuttaa yksilön uskallukseen ja halukkuuteen osallistua yhteiskuntaelämään.¹⁴

¹² Tasa-arvobarometri 2017. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 8/2018.

¹³ UNWomen (2023). Yhdeksän kymmenestä – Seksuaalisen häirinnän muodot, tapahtumapaikat ja vaikutukset naisten kokemina Suomessa on nyt tilattavissa.

¹⁴ Rikosuhripäivystys

Seksuaalisen häirinnän loppuminen on edellytys tosiasiallisesti tasa-arvoiselle yhteiskunnalle.

Osallisuus kulttuuri-, taide- ja liikuntaharrastuksissa

Suomi sijoittuu kahdeksannelle sijalle vuoden 2023 EU:n tasa-arvoindeksissä (EIGE). Sijoitus on laskenut selvästi edellisestä vuoden 2020 indeksisijoituksesta, jolloin Suomi sijoittui sijalle neljä. Suomen kansallinen pistemäärä on korkeampi kuin EU:n keskiarvo, mutta tasa-arvon kehitys on EU:n keskiarvoa hitaampaa. Suomen pisteet nousivat sekä terveyden että työn alueella. Suurinta nousu on ollut työn alueella. Indeksisijoituksen laskuun on vaikuttanut erityisesti ajankäyttöön liittyvät erot sukupuolten välillä. Perinteisesti Suomessa kulttuuriharrastuksiin osallistuminen on jakautunut sukupuolittain ja tyttöjen ja naisten osuus kulttuurin harrastajista ja kuluttajista on suurempi kuin poikien ja miesten. Tasa-arvoindeksin mukaan naisten osallistuminen liikunta-, kulttuuri- ja vapaa-ajan harrastuksiin sekä vapaaehtoistyöhön on jyrkästi vähentynyt, miesten taas jonkin verran noussut. Myös naisten osallistuminen vapaaehtois- ja hyväntekeväisyystoimintaan on vähentynyt selkeästi miehiä enemmän.

Kulttuuri ja taide vahvistavat kaiken ikäisten ihmisten ja ryhmien välistä luottamusta lisäämällä osallisuuden kokemusta ja yhteistä ymmärrystä. Osallistuminen kulttuuriharrastuksiin vähentää yksinäisyyttä ja ehkäisee syrjäytymiskehitystä. Kulttuuriharrastukset tukevat myös elämänhallintaa ja oppimistuloksia. On syytä kiinnittää huomiota syihin naisten osallistumisen vähentymisessä sekä pyrkiä tavoittamaan poikia ja miehiä paremmin kulttuuriharrastusten pariin. Kulttuuri- ja taide-elämysten kynnysten mataltaminen ja etsivä kulttuurityö ovat olennainen osa kulttuurin ja taiteen edistämistä ja tasa-arvotyötä. Taiteen perusopetus rakentuu ihmisoikeuksien, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kunnioitukselle. Kuluvalle hallituskaudella taiteen perusopetuksen lainsäädäntöä uudistetaan saavutettavuus huomioiden. Tarkoituksena on, että taiteen perusopetus olisi entistä tasa-arvoisemmin saatavilla.

Opetus- ja kulttuuriministeriö edellyttää liikuntaa edistävilä järjestöiltä ja liikuntatieteellisiltä yhteisöiltä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmia yleisavustushauissa. Ministeriö arvioi ja seuraa suunnitelmien toteutumista ja kehitystä osana järjestöjen vastuullisuustoimia. Suunnitelmien laatu vaikuttaa yleisavustuksen määrään. Yleisavustushaussa kaikki liikuntaa edistävilä järjestöiltä kerättävät ihmisistä koskevat tiedot kerätään sukupuolittain eritellysti.

Poikien ja miesten syrjäytyminen ja osallisuus

Hallitusohjelmaan on kirjattu, että poikiin ja miehiin kohdistuviin tasa-arvo-ongelmiin kiinnitetään entistä enemmän huomiota erityisesti nuorten miesten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Syrjäytyminen on sukupuolittunut ilmiö, joka koskettaa erityisesti poikia ja miehiä. Syrjäytymisellä kuvataan nykyaikaisia yhteiskunnallisen huono-osaisuuden muotoja¹⁵. Sukupuolen lisäksi sosiaaliseen osallisuuteen vaikuttaa muun muassa ikä ja sosioekonominen asema. Sosioekonominen asema vaikuttaa erityisesti miesten hyvinvointiin ja terveyteen ja näin mm. keskimääräiseen elinikään. Syrjäytymiseen vaikuttavia taustatekijöitä voivat olla muun muassa koulutuksen puute, työttömyys, sairaus, toimentulon puute, päihteiden käyttö, asunnottomuus, väkivaltaisuus ja rikollisuus. Syrjäytymisen riskitekijät ovat usein ylisukupolvisia ja kasautuvia. Lasten köyhyys- ja syrjäytymisriski määrittyykin usein heidän vanhempiensa kautta.¹⁶ Koulutukseen liittyvillä yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa edistävillä toimenpiteillä on suuri potentiaali poikien ja miesten syrjäytymisen ehkäisyssä (ks. Kpl 3 Sukupuolten tasa-arvon edistäminen koulutuksessa). Myös sukupuolinäkökulmaa valtavirtaistamalla voidaan huomata ja puuttua poikien ja miesten kohtaamiin epätasa-arvoisuuksiin.

Monet syrjäytymisen taustatekijöistä ovat yleisimpiä miehillä kuin naisilla. Esimerkiksi vuonna 2023 asunnottomista 78 prosenttia¹⁷ ja vuonna 2022 vangeista 92 prosenttia¹⁸ oli miehiä. Toisaalta naisten huono-osaisuuden kokemukset liittyvät usein mataliin tuloihin ja kasautuvat miehiä myöhemmälle iälle. Syrjäytymisriskissä olevat naiset ovat yleensä nuoria tai eläkeikäisiä kun taas miehet ovat tyypillisesti työikäisiä.¹⁹

Pojat ja miehet korostuvat väkivalta- sekä rikostilastoissa; 80 prosentissa rikoslakirikoksista oli miespuolinen epäilty.²⁰ On tärkeää paremmin ymmärtää, miksi miehet ja pojat kohtaavat merkittävästi väkivaltaa, sillä kenenkään ei tulisi kokea fyysiseen tai henkiseen vapauteen kajoamista. Sukupuolen merkityksen ymmärtäminen väkivallan ja rikollisuuden osatekijänä, voi paremmin auttaa purkamaan haitallisia ilmiöitä ja mahdollistaa rikos- tai väkivaltariskin omaavien parempi kohtaaminen ja osallisuus yh-

¹⁵ Sosiaali- ja terveysministeriö: [Syrjäytymisen ja köyhyyden ehkäiseminen - Sosiaali- ja terveysministeriö \(stm.fi\)](#)

¹⁶ *Toimintasuunnitelma köyhyyden ja syrjäytymisen vähentämiseksi vuoteen 2030 mennessä ([valtioneuvosto.fi](#))

¹⁷ Asumisen rahoitus- ja kehittämisskeskus (ARA). [Asunnottomat 2023 \(ara.fi\)](#)

¹⁸ Rikosseuraamuslaitoksen tilinpäätös ja toimintakertomus vuodelta 2022. Saatavilla: [Monisteet ja raportit - Rikosseuraamuslaitos](#):

¹⁹ THL: [Sukupuolten hyvinvointi- ja terveyserot, 2024](#)

²⁰ Tilastokeskus. [Rikos- ja pakkokeinotilasto. \(2019\).](#)

teiskunnassa. Hallitus tekee toimenpideohjelman nuoriso- ja jengirikollisuuden ehkäisemiseksi ja torjumiseksi (ks. Kpl 5) sekä selvittää laajemmin miehiin ja poikiin liittyviä tasa-arvohaasteita.

Päätöksenteon tasa-arvo

Tasa-arvolain kiintiösäännös on edistänyt merkittävästi sukupuolten tasapuolista edustusta kunnanhallituksissa ja kunnallisissa lautakunnissa sekä valtionhallinnon valmistelevissa toimielimissä. Myös vaaleilla valituissa elimissä naiset ja miehet ovat suhteellisen tasavertaisesti mukana. Sen sijaan taloudellisessa päätöksenteossa valta jakautuu edelleen epätasaisesti, ja esimerkiksi naisten osuus yritysten toimitusjohtajista ja johtoryhmän jäsenistä on kasvanut varsin hitaasti. Parhaimmillaan sukupuolten tasa-arvo lisää yritysten kilpailukykyä ja kannattavuutta. Sukupuolten tasapuolista edustusta ja laajemmin moninaisuutta tuleekin lisätä yritysten kuten pörssiyhtiöiden, johtotehtävissä. Vaikka naisten määrä esihenkilöinä, johtajina tai erityisasiantuntijoina on kasvanut, toimivat miehet naisia useammin johtotehtävissä.

Keskuskauppakamari laatii säännöllisiä selvityksiä suomalaisten pörssiyhtiöiden johdon ja hallitusjäsenien sukupuolijakaumasta. Heinäkuussa 2024 julkaistun katsauksen mukaan naisten osuus suomalaisten pörssiyhtiöiden hallituspaikoista oli 33 prosenttia. Osuus on viimeisten 15 vuoden aikana kasvanut keskimäärin 1–2 prosenttiyksikköä vuosittain. Muutos voidaan nähdä merkittävänä, sillä esimerkiksi vuonna 2011 listayhtiöiden hallituspaikoista 18 prosenttia oli naisten hallussa. Viime vuosina kehitys on jonkin verran hidastunut. Eroja on myös erikokoisten pörssiyhtiöiden naishallitusjäsenien osuudessa. Kun suurten pörssiyhtiöiden hallituksissa naisia on 36 prosenttia (v. 2020 34 prosenttia), on keskisuurten pörssiyhtiöiden hallituksissa naisia 33 prosenttia (vuonna 2020 30 prosenttia) ja pienten 30 prosenttia (v. 2020 26 prosenttia).

Suomessa naisten osuus hallituksissa on kansainvälisesti verrattuna korkealla tasolla. EU-maista Suomea edellä ovat tilastoissa Ranska, Italia, Tanska, Alankomaat, Espanja, Belgia ja Saksa sekä ETA-maista puolestaan Islanti ja Norja. Sukupuolten välisen tasa-arvon säilyttämiseksi tai lisäämiseksi on tärkeää, että naisten ja miesten kohtelu on tasa-arvoista keskijohdon, johtoryhmien ja hallitusten rekrytointiprosesseissa.²¹

²¹ Keskuskauppakamari (2022c). Naisjohtajakatsaus. Naiset pörssiyhtiöiden johdossa – kansainvälinen vertailu. Maaliskuu 2022.

Keväällä 2023 julkaistiin valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan selvitys ”Lisäyhtiöiden hallitus- ja johtoryhmätehtävät – naisten urakehityksen haasteet”. Selvityksen yhteydessä oikeusministeriössä laadittiin virkatyönä toinen selvitys ”Pörssiyritysten hallintoelinten jäsenten sukupuolijakauman tasapainottamisesta ja siihen liittyvistä toimenpiteistä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2022/2381 sisällöstä ja täytäntöönpanon vaihtoehtoista”. Selvityksen ja siitä saadun lausuntopalautteen pohjalta oikeusministeriö valmisteli hallituksen esitysluonnoksen direktiivin täytäntöönpanon vaihtoehtoista. Ehdotetulla sääntelyllä pyritään edistämään naisten ja miesten välistä tasa-arvoa direktiivin mukaiseen soveltamisalaan kuuluvien yritysten ylimmissä johtotehtävissä. Prosentuaalinen tavoite (40 prosenttia) edistää aliedustetun sukupuolen, käytännössä naisten, valintaa yrityksen johtoon. Tällöin myönteisiä vaikutuksia voi olla myös yritysten muilla uratasoilla, kun molempien sukupuolten edustajilla on yhtäläiset mahdollisuudet edetä urallaan ja kohota johtotehtäviin. Sääntely kohdistuu vain suurimpiin pörssiyrityksiin.

Hallituksen tasa-arvo-ohjelmat ovat vuodesta 2004 lähtien asettaneet valtio-omisteisten yritysten hallituksia koskevat tasa-arvotavoitteita. Valtio-omisteisten yritysten hallitusten keskimääräinen naisten prosentuaalinen osuus on viimeisinä vuosina (2021–23) pysynyt suhteellisen samana (46–47 prosenttia). Valtio-omisteisten yritysten hallituksen puheenjohtajissa naisten osuus on kasvanut ollen vuonna 2023 28 prosenttia (vrt. 2021; 22 prosenttia). Myös johtoryhmissä naisten määrä on lisääntynyt. Vuonna 2023 naisia oli 41 prosenttia johtoryhmän jäsenistä, kun vielä vuonna 2021 osuus oli 35 prosenttia.

Demokratia, osallisuus ja luottamus yhteiskunnassa

Osallistavan, oikeudenmukaisen ja yhtenäisen yhteiskunnan tulee olla turvallinen jäsenilleen. Vihapuhe, häirintä ja vastakkainasettelu heikentävät demokratiaa sekä osallistumismahdollisuuksia. Sukupuolten tasa-arvon kehitystä ja laajemmin ihmisoikeussopimusjärjestelmää on viime aikoina haastettu. Polarisaatiokehitys yhteiskunnassa on myös jatkuvasti voimistunut. On tärkeää, että ihmisoikeuksien universaalitunnistetaan eikä saavutettua tasa-arvokehitystä heikennetä. Hallitus vahvistaa oikeusvaltion perusrakenteita valmistelemalla ja panemalla täytäntöön Suomen neljännen kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman.

Myös Pohjoismaisessa yhteistyössä tasa-arvoministerit etsivät keinoja sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden vahvistamiseksi. Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistö-

töt kokevat merkittävän määrän syrjintää muun muassa koulutuksessa ja työelämässä. Vihapuhe ja vastakkainasettelu vaikuttavat koettuun turvallisuuteen ja osallisuuden kokemuksiin. Toisaalta sukupuolivähemmistöjen osallisuuden ja syrjäytymisen kokemuksista Suomessa ja kansainvälisesti tarvitaan vielä lisää tietoa. Suomi toimii Pohjoismaiden ministerineuvoston puheenjohtajana vuonna 2025. Tasa-arvo- ja HLBTI-ministerineuvoston sektorilla toteutetaan puheenjohtajuusvuonna hanke, jonka tavoitteena on tukea sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien ihmisten hyvinvointia ja kehittää heihin liittyvää julkista tiedonkeruuta Pohjoismaissa. Hanke sisältää tutkimuskonferenssin, alan tutkijoiden ja asiantuntijoiden verkostoitumista sekä konferenssiraportin tekemisen. THL vastaa hankkeen toteutuksesta.

Toimenpiteet:

11. **Selvitetään seksuaalisen häirinnän torjumisen hyviä käytäntöjä yhdessä kansalaisjärjestöjen kanssa. Luodaan verkosto, jonka tavoitteena on vahvistaa seksuaalisen häirinnän vastaisia toimia yhteiskunnassa. (STM)**
12. **Vakinaistetaan ja laajennetaan Et ole yksin –toiminta. (OKM)**
13. **Käynnistetään etsivän kulttuurisen nuorisotyön kokonaisuus, jossa hyödynnetään Harrastuksen Suomen mallia ja olemassa olevia lähetetoimintoja. Tavoitteena on purkaa taideharrastusten segregatiota, (ml sukupuolisegregaatio) aktiivisella ohjauksella. Kohdennus poikien ja nuorten miesten harrastustoimintaan. (OKM)**
14. **Uudistetaan taiteen perusopetuksen lainsäädäntöä saavutettavuus ja sukupuolinäkökulma huomioiden. (OKM)**
15. **Sukupuolten tasa-arvoa liikunnassa ja urheilussa edistetään edellyttämällä liikuntaa edistävilä järjestöiltä ajantasaisia tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmia, joihin sisältyy toimenpiteiden toteutumisen seuranta. (OKM)**
16. **Selvitetään miehiin ja poikiin kohdistuvia tasa-arvo-ongelmia ja niiden yhteyttä nuorten miesten syrjäytymiseen. Ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin. (STM)**
17. **Valtio-omisteiset yhtiöt pyrkivät monimuotoisuuteen mm. hallituskoonpanoissa sekä kasvattamaan naisten osuuksia valtio-omisteisten yhtiöiden johdossa. (VNK)**
18. **Toteutetaan pörssiyhtiöiden hallintoelinten jäsenten sukupuolijakauman tasapainottamisesta ja siihen liittyvistä toimenpiteistä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2022/2381 täytäntöönpano. EU-direktiiviin perustuvassa hallituksen esityksessä tavoitteeksi ehdotetaan, että kaikissa soveltamisalaan kuuluvien pörssiyhtiöiden hallituksissa olisi vähintään 40 prosenttia aliedustettua sukupuolta viimeistään 30.6.2026 (OM)**

5 Naisiin kohdistuva, lähisuhde- sekä muu väkivalta

Hallitusohjelma:

Väkivallan eri muotoja torjutaan määrätietoisesti ja monin keinoin. Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa torjutaan vahvistamalla ennaltaehkäisyä ja tunnistamista erityisesti viranomaisissa, kunnissa ja hyvinvointialueilla. Lisätään edellytyksiä tunnistaa ja puuttua poikiin ja miehiin kohdistuvaan väkivaltaan.

Perhe- ja lähisuhdeväkivallan ennaltaehkäisyä ja tunnistamista vahvistetaan erityisesti viranomaisissa, kunnissa ja hyvinvointialueilla. Lisätään uhrien tietoisuutta mahdollisuuksista saada suojelua ja turvaa. Turvakotien ja raiskauskriisikeskusten palveluiden saavutettavuutta pyritään vahvistamaan. Tunnistetaan ja torjutaan kunniaan liittyvää väkivaltaa. Perhe- ja lähisuhdeväkivallan sovittelusta pääsääntöisesti luovutaan. Työtä väkivallattoman lapsuuden turvaamiseksi jatketaan. Lapsen kohdistuvan seksuaaliväkivallan tapauksissa varmistetaan lapsen edun mukainen tutkinta ja monialainen tuki eri viranomaisten yhteistyönä.

Hallitus laatii uhripoliittisen toimenpideohjelman, jonka tavoitteena on turvata uhrien tukipalveluiden rahoitus ja parantaa rikoksen uhrien asemaa rikosoikeudellisissa menettelyissä. Hallitus selvittää tahallisten henkirikosten ja lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten syyteoikeuden vanhentumisajan pidentämistä tai syyteoikeuden vanhentumisesta luopumista ja ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin.

Tarve pakottavan kontrollin kriminalisoinnille selvitetään. Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen kriminalisoidaan rikoslaissa nykyistä selkeämmin. -- Myös alaikäisen tytön vieminen ulkomaille sukupuolielinten silpomista varten kriminalisoidaan. -- Hallitus ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin avioliittoon pakottamisen rangaistavuuden selkiyttämiseksi rikoslaissa. Hallitus arvioi kuntia ja hyvinvointialueita velvoittavan lainsäädännön tarvetta väkivallan ehkäisyn ja väkivallan vastaisen työn rakenteiden vahvistamisessa. Velvoitetaan viranomaiset aktiiviseen yhteistyöhön sekä varmistetaan riittävä toimivalta ja keinovalikoima, jotta sijoitettu tai huostaanotettu kadonnut lapsi löydetään nopeasti ja saadaan palautettua

Hallitus arvioi mahdollisuudet kehittää sähköistä valvontaa ja laajentaa sen käyttöalaa lähestymiskiellon noudattamisen valvonnassa lähestymiskiellon tehokkuuden parantamiseksi ja lähestymiskiellon rikkomisten vähentämiseksi.

Valtioneuvoston tiedonanto yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämisestä suomalaisessa yhteiskunnassa:

Hallitus jatkaa työtä naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi. -- Yhteiskunnan rakenteissa oleva syrjintä, joka ilmenee mm. naisiin kohdistuvassa väkivallassa sekä saamelaisten, romanien, vammaisten henkilöiden, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien henkilöiden ja ulkomaalaistaustaisten henkilöiden syrjintänä. Joskus eri syrjintäperusteet myös risteävät keskenään, mihin on kiinnitettävä erityistä huomiota. -- Hallitus torjuu tehokkaasti toimintatapoja, joilla kiihotetaan syrjintään, vainoon, vihaan

tai väkivaltaan yksilöä tai ryhmää vastaan etnisen alkuperän, kansallisuuden, uskonnon, tai muun vastaavan tunnusmerkin perusteella. Hallitusohjelman mukaisesti tunnistetaan ja torjutaan kunniaan liittyvää väkivaltaa.

Taustaa:

Naisiin kohdistuva väkivalta on Suomessa merkittävä ongelma, joka loukkaa väkivallan uhrin perus- ja ihmisoikeuksia. Naisiin kohdistuva väkivalta ilmentää sukupuolten välisiä valtasuhteita yhteiskunnassa. Se ylläpitää sukupuolten epätasa-arvoisuutta ja on naisiin kohdistuvaa syrjintää. Väkivallan yleisyys vaihtelee sukupuolen ohella myös muiden henkilöön liittyvät seikkojen suhteen. Esimerkiksi vammaisten ja toimintarajoitteisten naisten kokemaa väkivaltaa on huomattavasti muuta naisiin kohdistuvaa väkivaltaa yleisempää.²² Suomi on sitoutunut useisiin kansainvälisiin sopimuksiin ehkäisemään naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja lähisuhdeväkivaltaa. Yksi merkittävimmistä sopimuksista on Istanbulin sopimus.²³ Istanbulin sopimuksen tarkoituksena on ennaltaehkäistä ja poistaa perheessä tapahtuvaa ja naisiin kohdistuvaa väkivaltaa.

Hallitus tekee merkittävää työtä naisiin kohdistuvan väkivallan– ja lähisuhde väkivallan ehkäisemiseksi. Hallitus antoi esityksen (HE 69/2024vp) naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomisen rangaistavuuden selkeyttämiseksi lainsäädännössä. Esitykseen perustuen tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen kriminalisoidaan rikoslaisissa nykyistä selkeämmin. Myös alaikäisen tytön vieminen ulkomaille sukupuolielinten silpomisista varten kriminalisoidaan. Esityksen tavoitteena on vahvistaa naisten ja tyttöjen hengen ja terveyden suojaa sekä heidän ruumiillista koskemattomuuttaan ja seksuaalista itsemääräämisoikeuttaan.

Istanbulin sopimukseen sisältyy velvoite säätää rangaistavaksi aikuisen tai lapsen tahallinen pakottaminen avioliittoon sekä aikuisen tai lapsen tahallinen houkuttelemineen muun kuin sen osapuolen tai valtion alueelle, jossa hän asuu, tarkoituksena pakottaa hänet avioliittoon. Myös äskettäin julkaistu direktiivi naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumisesta ((EU) 2024/1385) sisältää veloitteen säätää vastaavalla tavalla avioliittoon pakottaminen rangaistavaksi. Istanbulin täytäntöönpanoa valvova GREVIO²⁴ on Suomea koskevassa [raportissaan 2019](#) voimakkaasti kehottanut Suomen viranomaisia harkitsemaan erityisen pakkoavioliittoa koskevan rangaistussäännöksen rikostunnusmerkistön säätämistä.²⁵ Hallitusohjelman mukaisesti hallitus ryhtyy

²² Sosiaali- ja terveysministeriö: tietoa tasa-arvosta

²³ Yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta SopS 53/2015

²⁴ Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmä (Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence, jäljempänä GREVIO)

²⁵ GREVIO Baseline Evaluation Report, Finland: <https://rm.coe.int/grevio-report-on-finland/168097129d>

avioliittoon pakottamisen rangaistavuuden selkiyttämiseen rikoslaissa. Hallitusohjelman mukaisesti eri toimenpitein autetaan avioliittolakiin perustumattomaan niin sanottuun uskonnolliseen tai kulttuuriseen avioliittoon pakotettuja henkilöitä. Hallitus on ke-säkuussa 2024 antanut eduskunnalle esityksen rikoslain muuttamiseksi siten, että pakkoavioliittoon saattaminen lisättäisiin nimenomaisesti rikoslain ihmiskauppaa koskeviin säännöksiin teon tarkoituksiksi (HE 65/2024 vp). Sääntely kattaisi sekä juridisesti pätevään avioliittoon että sellaiseen rinnastettavaan liittoon, kuten niin sanottuun uskonnolliseen avioliittoon, pakottamisen.

Naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea (CEDAW)²⁶- on toistuvasti ilmaissut Suomea koskevien raportointikierrosten loppupäätelmissä huolensa lähisuhdeväkival-lan sovittelun yleistymisestä, jonka se katsoo voivan johtaa väkivallasta kärsineiden naisten uudelleen uhritumiseen. Vuonna 2014 komitea kehotti Suomea ryhtymään tarvittaviin lainsäädäntö- ja muihin toimenpiteisiin kieltääkseen pakollisen sovittelun lähisuhde- ja perheväkivaltapauksissa.²⁷ Vastaavasti vuonna 2022 komitea suositteli asettamaan lähisuhde- ja perheväkivaltapauksissa syytetoimet sovittelun edelle sekä varmistamaan, ettei sovitteluun ohjaaminen näissä tapauksissa johda rikoksen esitutinnan ja syytetoimien lopettamiseen.²⁸ Perustuen Suomen saamiin suosituksiin ja asiantuntijalausuntoihin hallitus on edistänyt sovittelun kieltämistä lähisuhdeväki-valta tapauksissa. Hallituksen esityksen mukaan, soviteltavaksi ei enää otettaisi rikok-sia, joissa rikoksesta epäillyllä on valta-asema uhriin nähden ja joissa on vaikeaa sel-vittää, onko uhri suostunut sovitteluun vapaaehtoisesti. Uuden lain myötä ehkäistäisiin sitä, että uhri suostuu sovitteluun painostuksen tai muun manipuloinnin taikka epäil-lystä riippuvaisen asemansa vuoksi. Tilastojen mukaan tapauksissa, joissa lähisuhde-väkivaltaa on soviteltu, epäillyistä on miehiä selvästi enemmän kuin naisia.

Väkivallan ehkäisyn ja uhrien tukipalvelut

Julkisen vallan tulee toimia aktiivisesti yksilöiden suojelemiseksi väkivallalta. On tär-keää, että lähisuhdeväkivallan ehkäisy nojaa vahvoihin rakenteisiin kunta-, alue- ja valtionhallinnon tasolla. Kunnat ja hyvinvointialueet vastaavat omalla toimialallaan hy-vinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisestä sekä lähisuhdeväkivallan ehkäi-semisestä. Alueellisessa väkivallan vastaisessa työssä strateginen suunnittelu ja yh-

²⁶ CEDAW valvoo kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen (SopS 67 ja 68/1986) täytäntöönpanoa.

²⁷ CEDAW/C/FIN/CO/8

²⁸ CEDAW/C/FIN/CO/8

teisen toiminnan koordinaatio on avainasemassa. Käytännön tasolla kunnissa ja hyvinvointialueilla työn tulee olla koordinoitua ja mallinnettua ja sen toimivuutta tulee seurata.²⁹ THL:n mukaan kuntien ja hyvinvointialueiden välillä on merkittäviä eroja lähisuhdeväkivallan vastaisten toimintojen riittävydessä, monialaisuudessa ja saatavuudessa. THL suosittaa lainsäädäntöä väkivallan vastaisen työn rakenteiden selkeyttämiseksi. Hallitus arvioi kuntia ja hyvinvointialueita velvoittavan lainsäädännön tarvetta väkivallan ehkäisyyn ja väkivallan vastaisen työn rakenteiden vahvistamisessa.³⁰

Istanbulin sopimuksen ja turvakotilain (Laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle 2014/1354) myötä turvakotiverkostoa on Suomessa kehitetty ja palvelun kattavuutta ja kapasiteettia on saatu merkittävästi kasvatettua viime vuosien aikana. Vuodesta 2015 vuoden 2024 alkuun mennessä turvakotien määrä oli kasvanut 19 turvakodista 29 turvakotiin ja turvakotipaikkoja oli lisätty 114 perhepaikasta 230 perhepaikkaan. Turvakotien rahoitusta ja turvakotipaikkoja on kasvatettu suunnitelmallisesti. THL:n vuonna 2020 tekemän selvityksen mukaan todellinen turvakotipaikkojen tarve on Suomessa vähintään 262 perhepaikkaa.

Naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan ehkäisy edellyttää laajaa yhteistyötä eri toimijoiden välillä. Lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn koordinaatiota tulee tarkastella ja kehittää. Istanbulin sopimuksen artikla 24 edellyttää sopimuksen ratifioineilta mailta ympärivuorokautisesti auki olevaa maksutonta auttavaa puhelinta naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan kokijoille. Nollalinjan auttava puhelin on vastannut tähän veloitteeseen. Nollalinja on Suomen ainoa vuorokauden ympäri auki oleva puhelinpalvelu lähisuhdeväkivallan kokijoille ja heidän läheisilleen. Nollalinjalle voivat soittaa myös eri alojen ammattilaiset. Nollalinjalla on merkittävä rooli ensilinjan toimijana väkivaltatilanteissa, ja chat-palvelu on osoittautunut anonyymia puhelinta matalamman kynnyksen palveluksi. Chatin vakiinnuttamista ja tarpeellisuutta puoltaa väkivaltaa kokeneiden yhdenvertaisuuden periaate ja kattavampi palvelun saavutettavuus. Chatin avulla vastataan viittomakielisten palvelutarpeeseen, joita ei voida palvella anonyymisti puhelinpalvelun kautta.

Hyväksikäyttörikosikäilyissä sukupuolijakauma on hyvin epätasainen sekä täysi-ikäisten että alaikäisten osalta. Raiskausrikosten uhreista tyttöjä on yli 95 prosenttia. Lapsen seksuaalisten hyväksikäyttörikosten ja muiden seksuaalirikosten uhreista noin 90

²⁹ THL. (2022). Ohjeet kunnille ja hyvinvointialueille lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn koordinaatorakenteiden ja lähisuhdeväkivallan vastaisen toiminnan järjestämiseksi.

³⁰ THL. (2024). Lähisuhdeväkivallan vastaisen työn rakenteita tulee vahistaa – suosituksia nykytilan korjaamiseksi.

prosenttia on tyttöjä.³¹ Lapsen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksen selvittämisestä annetussa laissa (1009/2008) säädetään siitä, miten järjestetään poliisin, syyttäjän tai tuomioistuimen pyynnöstä terveydenhuollossa tehtävä tutkimus epäillyn lapsen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksen selvittämiseksi ja haitan arvioimiseksi. Laki toimii pohjana Barnahus-mallille, joka on lapsiystävällinen, monialaisen viranomaisyhteistyön malli väkivallan uhriksi tai todistajaksi joutuneiden lasten auttamiseksi. Barnahus-mallin taustalla olevaa lakia tulee päivittää. Päivityksen tavoitteena on lapsen edun varmistaminen rikosepäilyjen selvittämisessä säätämällä viranomaisyhteistyöstä, selventämällä viranomaisten tiedonsaantioikeuksia ja selkeyttämällä erityispalveluita tuottavien yksiköiden tehtäviä.

Kunniaan liittyvän väkivallan ehkäisy

Hallitusohjelman mukaan tunnistetaan ja torjutaan kunniaan liittyvää väkivaltaa. Lisäksi tietoisuutta kunniaan liittyvästä väkivallasta lisätään ja rangaistuksia kiristetään. Kunniaan liittyvällä väkivallalla tarkoitetaan perheen, suvun tai yhteisön sisällä yhteisön kunnianormeihin vedoten tehtyä väkivaltaa esimerkiksi tilanteessa, jossa perheenjäsenen on koettu käyttäytymisellään loukanneen perheensä kunniaa yhteisön silmissä.³² Kunniaan liittyvää väkivaltaa esiintyy Suomessa. Tilastokeskuksen (2023) mukaan lähes joka kymmenes 16–74-vuotias on havainnut tai kokenut kunniaan liittyvää väkivaltaa ja eniten sitä oli havaittu nuorimmissa eli 16–34-vuotiaiden ikäryhmässä.

Kunniaan liittyvää väkivaltaa kohdistuu tyttöjen ja naisten lisäksi myös poikiin ja miehiin sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen edustajiin. Poikien ja miesten kohdalla se voi ilmetä rajoittamisen, kontrolloinnin ja muun väkivallan lisäksi myös painostuksena kontrolloida perheen tyttöjä. Kunniaan liittyvän väkivallan uhreiksi joutuneita poikia ja miehiä kohdataan myös palvelujärjestelmässä ja ilmiöön erikoistuneiden järjestöjen palveluissa. Suomessa kunniaan liittyvän väkivallan vastainen työ on keskittynyt pääosin uhrien, erityisesti tyttöjen ja naisten, auttamiseen ja suojeluun, sekä perheiden konfliktitilanteiden ratkomiseen.

Jengirikollisuus ja kriminaalipolitiikka

³¹ Ellonen, Fagerlund & Haapakangas. (2019). [Lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten ilmoitukset kasvussa, uhrikokemukset eivät.](#)

³². [Kunniaan liittyvä väkivalta - Rikosuhripäivystys \(riku.fi\)](#)

Väkivalta ei missään tilanteessa ole hyväksyttävää. Erityisesti nuoret miehet ovat alttiita kaduilla tapahtuvalle väkivallalle. Väkivallan kokemukset murentavat luottamusta yhteiskuntaan ja toisiin ihmisiin, sekä vaikuttavat uhrin itsetuntoon ja itseluottamukseen. Toistuvat ja vakavat rikokset kasautuvat pienelle joukolle, jolla on taustallaan erilaisia riskitekijöitä. Taustatekijöistä selkeimpiä ovat yhteiskunnalliset syrjäytymistekijät, ikä ja sukupuoli.³³ Miehet ovat useammin katuväkivallan tekijöitä sekä uhreja. Yhteiskunnalliset asenteet ja sukupuoliin liittyvät normit vallan- tai voimankäytöstä voivat vaikuttaa poikien ja miesten käyttäytymiseen. Ilmiö vaatii syvempää ymmärrystä ja aktiivisia toimia.

Hallitus on sitoutunut toimiin nuorten ja nuoriso- ja jengirikollisuuden ehkäisemiseksi ja torjumiseksi, sekä nuorten ja erityisesti alaikäisten väkivaltarikollisuuden vähentämiseksi. Hallitus laati toimenpide-ohjelman³⁴ nuoriso- ja jengirikollisuuden ehkäisemiseksi ja torjumiseksi vuosilla 2024–2027. Ohjelmassa on 43 toimenpidettä. Ohjelmassa olevat nuorisorikollisuutta ehkäisevät toimenpiteet keskittyvät riskiryhmiin ja rikoksiin jo syyllystyneisiin. Jengirikollisuuden osalta keskitytään katujengirikollisuuden torjuntaan sekä lapsiin ja nuoriin kohdistuvan rekrytoitumisen ehkäisemiseen.

Rikoksen uhrin kannalta tukipalvelut sekä rikoksen uhrin tarpeet huomioon ottava rikosprosessi ovat olennaisia rikoksesta aiheutuvien haittojen vähentämiseksi. Tukipalveluista saatava apu, tuki ja neuvonta auttavat uhria selviytymään rikoksen jälkeen, valmistautumaan rikosprosessiin ja kohtaamaan menettelyyn liittyviä haasteita. Uhrin tiedontarpeisiin vastaaminen oikea-aikaisesti sekä uhrin fyysisestä turvallisuudesta huolehtiminen rikosprosessin aikana ovat keskeisiä elementtejä uhrin aseman parantamisessa. Hallitusohjelman mukaan valmistellaan uhripoliittinen toimenpideohjelma, jonka tavoitteena on turvata uhrien tukipalveluiden rahoitus ja parantaa rikoksen uhrin asemaa rikosoikeudellisissa menettelyissä. Lisäksi selvitetään mahdollisuudet korottaa rikosuhrimaksuja. Hallitusohjelman mukaan myös tehostetaan ihmiskaupan torjuntaa ja varmistetaan tietojenvaihto viranomaisten välillä. Näiden rinnalla ehkäistään ihmiskauppaa poikkihallinnollisesti ja kokonaisvaltaisesti muun muassa toteuttamalla ihmiskaupan vastainen toimintaohjelma vuoden 2025 aikana.

Nykyisin rikoksesta määrättävää rangaistusta voidaan koventaa, jos teko johtuu uhrin sukupuolesta. Rikoslakiin lisättiin vuonna 2022 sukupuoli yhdeksi rangaistuksen koventamisperusteeksi (1129/2022). Rikoslain koventamisperusteita sovelletaan kaikkiin

³³ Gröhn J. & Wadunombi M. Ovatko nuorisojengit osa nyky-yhteiskuntaamme? Ammattilaisten näkemyksiä nuorisojengi-ilmiöstä. (2022).

³⁴ Toimenpideohjelma nuoriso- ja jengirikollisuuden ehkäisemiseksi ja torjumiseksi vuosille 2024-2027.

rikoksiin. Uhrin sukupuolen nimenomainen mainitseminen teon vaikuttimena selkeyttää oikeustilaa. On tärkeää saada koulutusta ja tukimateriaalia, jotta lainsäädännön muutos saadaan tehokkaasti käytäntöön.

Suurin osa lähestymiskieltoon määrätystä on miehiä ja kiellolla suojatuista naisia. Tilastokeskuksen rikos- ja pakkokeinotilaston mukaan viime vuosina lähestymiskieltoon määrätystä vajaan 90 prosenttia on ollut miehiä ja kiellolla suojatuista noin 70 prosenttia on ollut naisia. Lähestymiskiellon tehostamisella olisi myönteisiä vaikutuksia naisiin kohdistuvan ja lähisuhdeväkivallan torjumiseen ja uhrin oikeuksien turvaamiseen. Esi-tykseen sisältyvät ehdotukset parantaisivat naisiin kohdistuvan väkivallan uhrien asemaa ja siten edistäisivät sukupuolten tasa-arvoa.

Toimenpiteet:

19. **Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen kriminalisoidaan rikoslaissa nykyistä selkeämmin ja myös rangaistavuutta selkeytetään lainsäädännössä. Lisäksi alaikäisen tytön vieminen ulkomaille sukupuolielinten silpomista varten kriminalisoidaan. (OM)**
20. **Arvioidaan kuntien ja hyvinvointialueiden velvoittavan lainsäädännön tarvetta väkivallan ehkäisyn ja väkivallan vastaisen työn rakenteiden vahvistamisessa (STM)**
21. **Ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin avioliittoon pakottamisen rangaistavuuden selkiyttämiseksi rikoslaissa. Lisäksi hallitusohjelman mukaisesti eri toimenpitein autetaan avioliittolakiin perustumattomaan niin sanottuun uskonnolliseen tai kulttuuriseen avioliittoon pakotettuja henkilöitä. (STM, OM)**
22. **Perhe- ja lähisuhdeväkivallan sovittelusta pääsääntöisesti luovutaan. (STM)**
23. **Lisätään turvakotien perhepaikkoja alueille, joissa palvelua ei ole asukasmäärään ja tarpeeseen nähden riittävästi sekä alueille, joista palvelu puuttuu vielä kokonaan (esim. saamelaiden kotiseutualue). THL:n arvion mukaan Suomessa pitäisi olla vähintään 262 turvakotien perhepaikkaa. (STM)**
24. **Turvataan Nollalinjan puhelin- ja chat-palvelun riittävä rahoitus. (STM)**
25. **Lasten seksuaaliväkivaltaa tutkivia ja lapselle tukea antavien Barnahusyksiköiden taustalla oleva laki päivitetään. (STM)**
26. **Laaditaan uhripoliittinen toimenpideohjelma, jonka tavoitteena on turvata uhrien tukipalveluiden rahoitus ja parantaa rikoksen uhrien asemaa rikosoikeudellisissa menettelyissä. (OM)**

27. Lisätään tietoisuutta kunniaan liittyvän väkivallan teemoista nuorille ja nuorten kanssa toimiville tahoille huomioiden erityisesti miesten ja poikien rooli. (STM)
28. Toteutetaan webinaari ja tukimateriaali sukupuolesta rikoksen koventamisperusteena (OM)
29. Lastensuojelulainsäädännön uudistamisen yhteydessä valmistellaan säädosmuutokset, joilla voidaan puuttua nykyistä tehokkaammin lasten luvattomiin poissaoloihin sijaishuoltopaikoistaan ja siten vähentää luvattomien poissaolojen aikana mahdollisesti tapahtuvaa lasten kaltoinkoh- telua ja hyväksikäyttöä. (STM)
30. Laajennetun lähestymiskiellon sähköisen valvonnan toimivuutta seura- taan sekä arvioidaan tarve ja mahdollisuudet kehittää sähköistä valvon- taa ja laajentaa sen käyttöalaa lähestymiskiellon noudattamisen valvon- nassa. Lisäksi seurataan asiaan liittyvien resurssien riittävyttä. (OM)
31. Selvitetään tarve pakottavan kontrollin kriminalisoinnille. (OM)

6 Sukupuolten tasa-arvon edistäminen Euroopan unionissa ja kansainvälisessä toiminnassa

Hallitusohjelma:

Toimiva demokratia, oikeusvaltio, ihmisoikeudet ja elinvoimainen kansalaisyhteiskunta ovat kestäväen yhteiskunnallisen kehityksen edellytyksiä, joita hallitus tukee. -- Hallituksen kehityspolitiikan painopisteitä ovat naisten ja tyttöjen aseman, itsemääräämisoikeuden sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyden vahvistaminen, joka on keskeistä myös väestönkasvun hillinnässä, sekä koulutus ja ilmastotoimet.

Euroopan unioni on Suomen tärkein poliittinen ja taloudellinen viitekehys ja arvoyhteisö. Suomen tavoitteena on globaalisti vahva ja toimintakykyinen Euroopan unioni, joka edistää jäsenvaltioidensa ja kansalaistensa turvallisuutta, hyvinvointia ja taloudellisia etuja. Suomi on aktiivinen, luotettava ja ratkaisuhakuinen jäsenmaa, joka toimii aloitteellisesti, rakentavasti ja ennakoivasti edistääkseen omia tavoitteitaan. Suomi edistää oikeusvaltioperiaatteen toteutumista sekä korruption torjuntaa EU:ssa. Hallitus varmistaa, että Suomen kannanmuodostus ja vaikuttamistyö on tehokasta ja tarkoituksenmukaista, ja että Suomi tekee yhteistyötä samanmielisten maiden kanssa tavoitteidensa eteenpäinviemiseksi. Vaikuttaminen Euroopan parlamentin vaalien jälkeen 2024 muodostettavaan unionin strategiseen linjaan ja seuraavan Euroopan komission ohjelmaan on keskeistä heti hallituskauden alusta.

Hallitus toteuttaa ulkoasiainhallinnon uudistuksen tukemaan uutta ulko- ja turvallisuuspolitiikan aikakautta huomioiden muun muassa Nato-jäsenyyden mukanaan tuomat lisävelvoitteet

Valtioneuvoston tiedonanto yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämisestä suomalaisessa yhteiskunnassa:

Suomi on johdonmukaisesti kuulunut ja kuuluu myös tämän hallituksen aikana siihen EU-maiden joukkoon, joka rakentaa unionia, jossa yhdenvertaisuutta edistetään ja rasismia torjutaan. Suomi korostaa sukupuolten tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden edistämistä sekä rasismia vastaan työtä EU:n ulkoisessa toiminnassa. Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan perustana ovat oikeusvaltioperiaate, ihmisoikeudet, tasa-arvo ja demokratia. Kansainvälisessä työssään hallitus jatkaa Suomen pitkäaikaisella linjalla, jota on kuvattu muun muassa ihmisoikeuspoliittisessa selonteossa. Siinä tähdennetään yhdenvertaisuuden, sukupuolten tasa-arvon ja osallistumisoikeuksien vahvistamista.

Kansainvälisissä yhteyksissä Suomi jatkaa pitkän aikavälin ihmisoikeuspoliittista linjaansa mm. naisten, tyttöjen, vammaisten henkilöiden, alkuperäiskansojen ja sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen sekä muiden erityisen haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden oikeuksien edistämiseksi ja puolustamiseksi. Myös EU:ssa Suomi jatkaa edellä mainitun linjansa mukaisesti edelleen sukupuolten tasa-arvon ml. itsemääräämisoikeuden (SRHR) ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä koskevien asioiden

edistämistä.

Taustaa:

Suomi edistää naisten ja tyttöjen oikeuksia sekä sukupuolten tasa-arvoa läpileikkavasti ulkopoliitikassaan. Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan perustana ovat oikeusvaltioperiaate, ihmisoikeudet, tasa-arvo ja demokratia. Suomi on sitoutunut lukuisiin kansainvälisiin sopimuksiin sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi. Kehityspoliitikassa painopisteitä ovat naisten ja tyttöjen aseman, itsemääräämisoikeuden sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyden vahvistaminen. Koulutus ja lukutaito ovat demokratian perusta. Tasa-arvoa edistetään myös tyttöjen ja naisten koulutusta tukemalla sekä naisten poliittista ja taloudellista (ml. yrittäjyys) osallistumista, johtajuutta ja päätöksentekovaltaa vahvistamalla. Hallitus on sitoutunut edistämään tietoon perustuvaa päätöksentekoa jatkamalla perus- ja ihmisoikeuksien viranomaisraportointia ja seurantaa.

Sukupuolten tasa-arvon, naisten ja tyttöjen oikeuksien sekä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksien vastustus on kasvanut EU:ssa ja globaalisti. Valtioneuvoston tiedonannon yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämiseksi suomalaisessa yhteiskunnassa mukaan Suomi jatkaa pitkän aikavälin ihmisoikeuspoliittista linjaansa mm. naisten, tyttöjen, vammaisten henkilöiden, alkuperäiskansojen ja sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen sekä muiden erityisen haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden oikeuksien edistämiseksi ja puolustamiseksi. Myös EU:ssa ja mm. pohjoismaisessa yhteistyössä Suomi jatkaa edellä mainitun linjansa mukaisesti edelleen sukupuolten tasa-arvon ml. itsemääräämisoikeuden (SRHR) ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä koskevien asioiden edistämistä.

Vuonna 2025 Suomi toimii Pohjoismaiden ministerineuvoston puheenjohtajana. Pääministereiden hyväksymä yhteinen visio Pohjolasta maailman kestävämpänä ja integroituneimpana alueena vuoteen 2030 mennessä ohjaa Pohjoismaiden ministerineuvoston toimintaa. Tasa-arvo- ja HLBTI-ministerineuvoston pääteemat vuonna 2025 ovat YK:n Pekingin toimintaohjelman 30-vuotisjatkoaskeleet, tasa-arvovastaisuuteen vastaaminen, sukupuolistunut väkivalta, samapalkkaisuus, miehet ja maskuliinisuus sekä HLBTI-ihmisten hyvinvointi. Puheenjohtajuusvuonna tehdään aktiivisesti kansainvälistä yhteistyötä, mm. YK:n naisten asemaa käsittelevän toimikunnan (Commission on the Status of Women, CSW) ja ilmastokokouksen (Conference of the Parties, COP) puitteissa.

Sukupuolten tasa-arvo on kiinteä osa Euroopan unionin arvoja ja toimintaa, mukaan lukien unionin sosiaalista ulottuvuutta. Suomi edistää EU:ssa pitkäjänteisesti sukupuolten tasa-arvoa ja jatkaa pitkän aikavälin ihmisoikeuspoliittista linjaansa sukupuolten tasa-arvon, ml. seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja -oikeuksien (SRHR), ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä koskevien asioiden edistämistä. Tasa-arvoa edistetään sekä erityistoimin että sisällyttämällä sukupuolinäkökulma osaksi kaikkea päätöksentekoa ja valmistelua. Tulevalla komission kaudella on tärkeää saada uusi, erillinen ja vahva EU:n tasa-arvostrategia ja varmistaa sen vaikuttava toimeenpano. Strategia-assa ja laajemmin EU:n tasa-arvopolitiikassa keskeisiä teemoja olisivat muun muassa: työelämän tasa-arvo, ml. palkkatasa-arvo, hoiva ja sen tasa-arvoinen jakaminen, sukupuolistuneen väkivallan torjunta sekä päätöksenteon tasa-arvo. Sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen ja sukupuolitetöiden budjetoinnin prosessien ja rakenteiden vahvistaminen on olennaista. Euroopan tasa-arvoinstituutin EIGE:n tiedon- tuotannon ja asiantuntemuksen hyödyntäminen ja tukeminen on tärkeää tietopohjaisen päätöksenteon varmistamiseksi. Suomi edistää sukupuolten tasa-arvoa kansainvälisesti myös Euroopan neuvostossa. Suomi on vahvasti sitoutunut esimerkiksi Euroopan neuvoston uuden vuodet 2024-2029 kattavan tasa-arvostrategian toimeenpanoon, jonka tavoitteita Suomi tulee edistämään myös kansallisesti.

Suomi jakaa vuonna 2025 viidennen kerran kansainvälisen tasa-arvopalkinnon (IGEP). Palkinto jaetaan toimijalle, joka on edistänyt sukupuolten tasa-arvoa kansainvälisesti merkittäväällä tavalla. Kansainvälisen tasa-arvopalkinnon tavoitteena on synnyttää sukupuolten tasa-arvoa edistäviä tekoja ja edistää maailmanlaajuisia tasa-arvokeskustelua. Suomi haluaa esimerkillään osoittaa, että panostaminen sukupuolten tasa-arvoon luo kestävästä hyvinvointia ja vahvistaa demokratiaa.

Sukupuolten tasa-arvo ulko- ja turvallisuuspolitiikassa

Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan perustana ovat demokratia, oikeusvaltioperiaate, ihmisoikeudet, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus.³⁵ Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittinen ympäristö on muuttunut viime vuosina merkittävästi. Suomi liittyi Pohjois-Atlantin puolustusliitto Natoon 4. huhtikuuta 2023. Naton toiminnan tehokkuus edellyttää eri sukupuolten osallistumista. Sukupuolten moninaisuus huomioidaan kaikessa toiminnan suunnittelussa. Naton kansainvälisen sotilasosaston tasa-arvoneuvonantaja ja Naton -komitea työskentelevät sukupuolivaikutusten integroimiseksi kaikkiin Naton

³⁵ [Ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko \(valtioneuvosto.fi\)](#)

operaatioihin ja siten osaksi liittokunnan kolmea päätehtävää: pelotetta ja puolustusta, kriisinhallintaa sekä turvallisuutta.

Myös YK:n turvallisuusneuvoston 1325 Naiset, rauha ja turvallisuus -päättöslauselman tavoitteena on vahvistaa naisten roolia ja päätösvaltaa konfliktien ehkäisyssä, ratkaisemisessa ja rauhanrakentamisessa sekä naisten turvallisuutta konflikteissa. Suomen hallitus on vahvasti sitoutunut Naiset, rauha ja turvallisuus -agendaan ja sen edistämiseen. Suomen kansallinen toimintaohjelma³⁶ määrittelee Suomen toiminnan painopisteet ja ohjaa Suomen toimintaa päätöslauselman 1325 täytäntöön panemiseksi.

Suomen tuki Ukrainan jälleenrakentamisessa on merkittävä. Konfliktitilanteessa tasa-arvotyöllä on erityinen merkitys. Sota ja konfliktit vaikuttavat usein voimakkaasti naisiin, tyttöihin ja haavoittuvassa asemassa oleviin henkilöihin. Ne lisäävät merkittävästi muun muassa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, jota voidaan kohdata konfliktialueella, pakolaisuustilanteissa tai humanitaarisissa konteksteissa. Naisten laajamittainen osallistuminen yhteiskunnallisiin prosesseihin, kuten konfliktinratkaisuun, rauhanprosesseihin ja jälleenrakentamiseen on tärkeä keino rauhanomaisten ja kestävien yhteiskuntien luomisessa. Päätöslauselman Naiset, rauha ja turvallisuus toimeenpano Ukrainan sodan kontekstissa vahvistaa Suomen tuen vaikuttavuutta. On tärkeää varmistaa, että myös ukrainalaiset naiset hyötyvät maahan annettavasta tuesta ja osallistuvat täysimääräisesti sen käytön suunnitteluun.

Naisten ja tyttöjen oikeudet ja sukupuolten tasa-arvo näkyvät vahvasti Suomen toiminnassa Yhdistyneissä Kansakunnissa (YK) ja muissa kansainvälisissä järjestöissä. Suomi keskittyy YK-politiikassaan erityisesti seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja -oikeuksien puolustamiseen ja toimeenpanee YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmaa Naiset, rauha ja turvallisuus. Suomi on YK:n ihmisoikeusneuvoston jäsen 2022–24 ja pyrkii YK:n turvallisuusneuvoston vaihtuvaksi jäseneksi kaudelle 2029–2030. Suomi pyrkii turvallisuusneuvoston jäseneksi edistääkseen arvojensa ja intressiensä mukaista ulkopoliittikkaa sekä kantaakseen vastuuta kansainvälisestä sääntöpohjaisesta järjestelmästä. Suomi valmistautuu toimimaan Etyjin puheenjohtajana vuonna 2025. Tasa-arvokysymykset ovat keskeinen elementti niin Suomen YK- kuin Etyj-politiikassa.

Tasa-arvotyön tukeminen YK:n tasa-arvojärjestöjen kautta

³⁶ Naiset, rauha ja turvallisuus : Suomen kansallinen toimintaohjelma 2023–2027 - Valto (valtioneuvosto.fi)

Suomi jatkaa poliittista ja taloudellista tukeaan UN Womenin työlle. Tuen kautta Suomi edistää hallituksen kehityspolitiikan painopisteiden mukaisesti sukupuolten tasa-arvoa ja syrjinnän poistamista sekä naisten ja tyttöjen aseman, oikeuksien ja mahdollisuuksien vahvistamista. Hallituksen tavoitteita edistetään myös tukemalla UNFPAn³⁷ työtä seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja –oikeuksien edistämiseksi, seksuaali- ja lisääntymisterveyspalvelujen saatavuuden parantamiseksi sekä äiti- ja lapsikuolleisuuden vähentämiseksi. Myös sukupuolituneen väkivallan ehkäiseminen, nuorisokysymykset, väestötilastointi ja humanitaarinen toiminta ovat järjestön keskeisiä toiminta-alueita. Suomi on UN Womenin ja UNFPAn pitkäaikainen ja merkittävä yleistuen rahoittaja. Tämän lisäksi Suomi edistää tasa-arvoa kautta YK-järjestelmän varmistamalla, että tuettavien YK-järjestöjen strategiset suunnitelmat sisältävät tasa-arvotavoitteita ja valtavirtaistavat tasa-arvonäkökulmat järjestöjen toimintaan.

Toimenpiteet:

32. Suomi edistää EU:ssa pitkäjänteisesti sukupuolten tasa-arvoa, mukaan lukien EU:n tasa-arvostrategiaa ja sen vaikuttavaa toimeenpanoa. Suomi tukee sekä EU:n tasa-arvon erityistoimia että sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista unionin eri politiikka-alueilla. Suomi osallistuu sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen ja sukupuolitietoisen budjetoinnin toimeenpanon kehittämiseen EU:ssa. (VNK, STM ja kaikki ministeriöt).
33. Valmistellaan ja jaetaan kansainvälinen tasa-arvopalkinto (IGEP) toimijalle, joka on edistänyt sukupuolten tasa-arvoa kansainvälisesti merkittäväällä tavalla. (STM, VNK, UM)
34. Naton gender- toiminta huomioidaan NATO-integraatioprosessissa. Naton gender -toiminta sisältää mm. sukupuolivaikutusten arviointia operaatioissa, sukupuolinäkökulmien huomioimista kriiseihin varautumisessa ja terrorismin vastaisessa työssä, toiminnan suunnittelua henkilöstössä olevat eri sukupuolet huomioivaksi. (PLM)
35. Hallitus edistää sukupuolten tasa-arvoa, naisten ja tyttöjen oikeuksia sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja -oikeuksien toteutumista UNFPA:lle ja UN Womenille suunnatun taloudellisen ja poliittisen tuen kautta, ja läpi YK-järjestelmän varmistamalla tasa-arvonäkökulmien huomioon ottamisen tuettavien järjestöjen strategisissa suunnitelmissa. (UM)
36. Hallitus sisällyttää sukupuolinäkökulman läpileikkaavasti tukeen Ukrainalle ja Ukrainan jälleenrakennukselle. (UM)
37. Hallitus ottaa sukupuolten tasa-arvon läpileikkaavasti huomioon ETYJ-puheenjohtajuuskaudella 2025, ml. tasa-arvoasioiden erityisedustajan nimeäminen ja tasa-arvokonferenssin järjestäminen. (UM)

³⁷ United Nations Population Fund (UNFPA)

- 38. Hallitus edistää sukupuolten tasa-arvoa YK:n turvallisuusneuvoston jäsenyyteen tähtäävässä kampanjassa. (UM)**

7 Institutionaaliset rakenteet

Hallitusohjelma:

Hallitus työskentelee määrätietoisesti yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämiseksi yhteiskunnassa. Kaikilla on oikeus tuntea olonsa turvalliseksi ja hyväksi Suomessa.

Kaikki ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa syrjiä heidän sukupuolestaan, iästään, etnisestä tai kansallisesta alkuperästään, kansalaisuudestaan, kielestään, uskonnostaan ja vakaumuksestaan, mielipiteestään, vammastaan, terveydentilastaan, seksuaalisesta suuntautumisestaan tai muusta henkilöön liittyvästä syystä.

Suomi edistää demokratian, oikeusvaltioperiaatteen ja ihmisoikeuksien toteutumista. Luottamuksen yhteiskunta ja hyvät väestösuhteet syntyvät siitä, että Suomessa jokainen voi luottaa oikeuksiensa toteutumiseen, sukupuolten tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen lain edessä, syrjimättömyyteen ja mahdollisuuksiin vaikuttaa elämänsä suuntaan.

Hallitus laatii poikkihallinnollisen tasa-arvo-ohjelman. Tasa-arvon edistäminen huomioidaan talousarvioprosessissa, keskeisissä uudistuksissa ja hankkeissa.

Hallitus vahvistaa oikeusvaltion perusrakenteita valmistelemalla ja panemalla täytäntöön Suomen neljännen kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman.

Hallitus kehittää asevelvollisuutta sekä laajentaa kutsunnat koskemaan koko ikäluokkaa parlamentaarisen työryhmän raportin mukaisesti. Hallituksen tavoitteena on kasvattaa vapaaehtoiseen palvelukseen hakeutuvien naisten määrää 2 000:een vaalikauden lopussa.

Valtioneuvoston tiedonanto yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämisestä suomalaisessa yhteiskunnassa:

Hallitus käsittelee vuosittain kansainvälisten ihmisoikeusvalvontaelinten Suomelle antamat ratkaisut, päätelmät ja suositukset ja päättää toimenpiteistä. Hyödynnetään yhdenvertaisuus- ja tasa-arvokoulutusta poliittisen- ja virkamiesjohdon tietoisuuden lisäämiseksi. Yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistetään ministeriöiden tulosohjauksessa.

Valtioneuvosto kiinnittää työnantajana erityishuomiota yhdenvertaisiin mahdollisuuksiin ja monimuotoisuuteen muun muassa rekrytoinnissa ja työpaikkailmoituksissa. Tavoitteena on luoda yhdenvertaiset edellytykset eri vähemmistöryhmiin kuuluville työhaussa. Hallitusohjelman mukaisesti anonyymien rekrytoinnin kokeilujen tuottamaa tietoa hyödynnetään.

Hallitus torjuu tehokkaasti toimintatapoja, joilla kiihotetaan syrjintään, vainoon, vihaan tai väkivaltaan yksilöä tai ryhmää vastaan etnisen alkuperän, kansallisuuden, uskonnon, tai muun vastaavan tunnusmerkin perusteella.

Taustaa:

Hallitus on ohjelmassaan sitoutunut demokratian, oikeusvaltion ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen. Sukupuolten yhtäläiset oikeudet ovat perustavanlaatuisia ihmisoikeuksia. Suomea velvoittavissa kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa edellytetään, että ihmisoikeudet toteutuvat jokaisen kohdalla ilman sukupuoleen perustuvaa syrjintää. Suomi on sitoutunut toteuttamaan tätä ihmisoikeusperiaatetta toteuttamalla tarpeelliset toimet syrjinnän poistamiseksi ja tasa-arvon edistämiseksi. Sukupuolten yhdenvertaisesta kohtelusta ja tasa-arvon edistämisestä säädetään perustuslaissa ja sitä konkretisoivassa tasa-arvolainsäädännössä.

Institutionaalisilla järjestelyillä tarkoitetaan kansallisia toimia naisten aseman edistämiseksi ja tasa-arvopolitiikan toteuttamiseksi.³⁸ YK:n Pekingin toimintaohjelmassa edellytetään, että hallitukset perustavat korkeimmalle mahdolliselle poliittiselle tasolle naisten asemaa edistäviä toimielimiä tai tehostavat jo olemassa olevien elinten toimintaa. Lisäksi niiden on luotava asianmukaisia ministeriöiden sisäisiä ja välisiä käytäntöjä ja palkattava henkilöstöä sekä perustettava muita instituutioita, joilla on valtuudet ja kapasiteettia laventaa naisten osallistumista sekä sisällyttää sukupuolenmukainen analysointi politiikantekoon ja ohjelmiin. Tehokas tasa-arvon edistäminen tarvitsee erillistoimenpiteiden lisäksi sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista eli toiminnallista tasa-arvotyötä. Tasa-arvotyön jakamista tällä tavoin kahdeksi erilliseksi päälinjaksi kutsutaan kaksoisstrategiaksi. Kaksoisstrategian tarkoitus on tosiasiallisen tasa-arvon edistäminen yhteiskunnassa.

Tasa-arvolaki

Valtioneuvoston tasa-arvopoliittinen selonteko sisältää tasa-arvopolitiikan tavoitteet vuoteen 2032 asti. Selonteossa todetaan, että on syytä kattavasti selvittää ja arvioida tasa-arvolain kokonaisuuden toimivuutta. Naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986, tasa-arvolaki) tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä. Laki jakautuu rakenteellisesti tasa-arvon edistämissäännöksiin, syrjintäkieltoihin sekä oikeussuojaa ja valvontaa koskeviin säännöksiin. Edistämisveloitteet koskevat viranomaisten, koulutuksen järjestäjien ja muiden koulutusta tai opetusta järjestävien yhteisöjen sekä työnantajien velvollisuutta edistää tasa-arvoa. Viranomaisten tulee arvioida kaikkea toimintaansa eri sukupuolten näkökulmasta ja luoda toimintatavat tasa-arvon edistämiseksi. Tasa-arvolakia on lain

³⁸ Pekingin toimintaohjelma kohta 196

voimassaolon aikana uudistettu osittain. Vuonna 2015 tehdyssä uudistuksessa sukupuolisyrynnän käsitettä laajennettiin ja täsmennettiin. Samalla sukupuolivähemmistöjen syrjintäsuoja sisällytettiin tasa-arvolakiin. Osittaiset uudistukset ilman kokonaisvaltaista tarkastelua voivat ajan myötä vaikuttaa epäedullisesti lain selkeyteen ja soveltamiseen. Tarvitaan oikeustieteellistä tutkimustietoa, jonka pohjalta on mahdollista arvioida tasa-arvolain kokonaisuudistuksen tarvetta ja uudistamisen olennaisia sisältöjä.

Hankkeet, ohjelmat ja uudistukset

Vuonna 2023 hallituksen tasa-arvo-ohjelmien vaikuttavuutta ja toimivuutta tarkastelleen selvityksen (TAOVA-hanke) mukaan sukupuolten tasa-arvon edistäminen osana yhteiskunnallisia uudistuksia voi olla jopa merkittävämpää kuin erillistoimet. Kaikkien hallinnonalojen hankkeita ei aiempien tasa-arvo-ohjelmien tapaan kuitenkaan sisällytetä tähän ohjelmaan, koska selvitys piti listausta raskaana. Ohjelmassa seurataan muutamia nostoja uudistuksista, hankkeista ja ohjelmista joiltakin hallinnonaloilta.

EU:n *Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027* rakennerahasto-ohjelmassa sukupuolten tasa-arvon edistäminen on läpileikkaavana tavoitteena. Tasa-arvotavoitteita tuetaan *Yhdenvertaiseen osallisuuteen* -koordinaatiohankkeella sekä sukupuolten tasa-arvon valtakunnallisilla erityishankkeilla, joihin on haettavissa 5,5 miljoonaa euroa ohjelmakaudella. Maa- ja metsätalousministeriö tulee arvioimaan Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014–2020 ja sen siirtymäkauden 2020–21 tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusvaikutukset. EU:n yhteisen maatalouspolitiikan kolmannen prioriteetin tavoitteena on maaseudun elinkeinoelämän ja maaseutuyhteisöjen tasapainoisen aluekehityksen saavuttaminen, mukaan lukien työpaikkojen luominen ja säilyttäminen.

Puolustusministeriön asettama poikkihallinnollinen työryhmä selvitti kutsuntajärjestelmän kehittämistä parlamentaarisen komitean asettaman tavoitetilan suuntaan. Työryhmä jätti mietintönsä keväällä 2024. Poliittisia päätöksiä työryhmän toimenpide-ehdotuksista ei kaikilta osin ole vielä tehty. Toisen asteen opiskeluterveydenhuollon terveystarkastusten sekä kutsuntojen ennakkoterveystarkastusten uudistamista valmistellaan STM:n johdolla virkavalmisteluryhmissä. Uudistuksessa tavoitteena on ulottaa ennakkoterveystarkastus koskemaan koko ikäluokkaa ja integroida ennakkoterveystarkastus opiskeluterveydenhuollon terveystarkastukseen. Yhteiset kutsunta- ja valintatilaisuudet ovat yksi keino lisätä naisten määrää palveluksessa. Uudenmaan, Hämeen ja Lapin aluetoimistot pilotoivat toimintamallia vuonna 2024. Näiden aluetoimistojen alueelta palvelukseen hakeneiden naisten valintatilaisuudet järjestetään miesten kutsuntojen kanssa samanaikaisesti 15.8.-15.12.2024.

On tärkeää, että kansalaisten luottamus viranomaisia kohtaan on vahvaa. Vuoden 2022 Poliisibarometrin mukaan luottamus poliisiin on Suomessa pysynyt yleisesti vahvana, ja suurin osa barometriin vastanneista koki poliisin kohtelevan ihmisiä kunnioitavasti ja oikeudenmukaisesti. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä jatketaan poliisissa. Poliisihallituksessa edistetään tasa-arvoa muun muassa toiminnallisen ja henkilöstöpoliittisen tasa-arvo-ohjelman avuin. Toiminnallisessa suunnittelussa poliisihallitus haluaa erityisesti lisätä tietoisuutta poliisiin ja eri vähemmistöjen välillä. Toimenpiteissään poliisihallitus aikoo muun muassa järjestää koulutusta etnisen profiloinnin ehkäisemiseksi. Lisäksi poliisihallitus aikoo henkilöstöpoliittisessa suunnitelmassaan edistää monimuotoista rekrytointia ja pitää huolen, että työn vaatimat välineet sopivat eri sukupuolille.

Tulevaisuudessa nykyistä pienemmän työikäisen väestön on kannettava vastuu työelämän ulkopuolella olevasta väestöstä. Ikärakenteen muutoksella on laajakantoisia sosiaalisia, kulttuurisia ja poliittisia vaikutuksia. Muutos luo paineita erityisesti työmarkkinoille, sosiaaliturvajärjestelmälle ja terveydenhuollolle. Väestön ikärakenteen muutos on haaste, johon on varauduttava ja etsittävä ratkaisuja yhteiskunnan eri aloilta. Syntyvyyden lasku on ollut viime vuosina erityisesti Suomessa hyvin nopeaa. Pohjoismaihin verrattuna syntyvyys Suomessa on tällä hetkellä kaikista matalimmalla tasolla. Suomessa on iso ero toivotun ja toteutuneen lapsiluvun välillä. Esimerkiksi vuoden 2022 Perhebarometrin mukaan suomalaisilla 35–45-vuotiailla toivelapsiluku oli keskimäärin 2,2 lasta ja toteutunut 1,54 lasta. Toki osa tämän ikäisistä tulee vielä saamaan lapsia.

Hallitus toteuttaa uudistuksen, jossa kuukautissuojat, inkontinenssisuojat sekä lasten vaipat siirtyvät vuoden 2025 alussa arvolisäverotuksessa 24 prosentista 14 prosenttiin. Välttämättömät kuukautissuojat sekä mahdolliset lääkärikäynnit ja kivunlievityskäynnit ovat merkittäviä taloudellisia menoeriä. Kuukautiset alkavat teini-ikässä keskimäärin 13-vuotiaana ja loppuvat vaihdevuosien jälkeen keskimäärin 51-vuotiaana, joten asia koskee merkittävää osaa väestöstä. Erityisesti matalan tulotason talouksissa, joissa on useita menstruoivia, voidaan kärsiä kuukautisköyhyydestä.

Toimenpiteet:

- 39. Käynnistetään tasa-arvolain toimivuutta koskeva selvitys suunnitellun tasa-arvolain uudistamisen pohjaksi. (STM)**

40. Otetaan huomioon sukupuolinäkökulma perus- ja ihmisoikeusohjelman valmistelussa ja toteutuksessa. (OM)
41. Edistetään naisten hakeutumista vapaaehtoiseen asepalvelukseen eri toimenpitein. Tavoitteena on kasvattaa vapaaehtoiseen palvelukseen hakeutuvien naisten määrää 2 000:een vaalikauden lopussa. (PLM)
42. Poliisin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä jatketaan suunnitelmallisesti: Ohjeet häirintätilanteisiin ja epäasialliseen kohteluun puuttumiseen päivitetään; Monimuotoista rekrytointia edistetään; Naisten johtotehtäviin etenemistä tuetaan. (SM)
43. STM teetti kesällä 2024 selvityksen syntyvyyteen vaikuttavista tekijöistä ja keinoista kohentaa syntyvyyttä. Selvityksen pohjalta STM:n asettama työryhmä laatii hallituksen puoliväliriiheen mennessä ehdotuksen väestöpoliittiseksi ohjelmaksi. Se sisältää toimenpide-ehdotuksia, jotka tukevat yksilöitä toivomansa lapsiluvun saavuttamisessa. Ohjelman toimia arvioidaan myös tasa-arvonäkökulmasta. (STM; VM, VNK)
44. Lasketaan kuukautissuojien, inkontinenssisuojien sekä lasten vaippojen arvonlisäverotusta 24 prosentista 14 prosenttiin. (VM)

Tasa-arvon edistäminen osana valtioneuvoston työtä - valtavirtaistaminen

Valtioneuvoston ministeriöissä valtavirtaistamista edistetään tasa-arvolain edellyttämällä tavalla suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti. Tasa-arvon edistäminen valtavirtaistamalla vaatii toimenpiteiden asettamista, toimeenpanoa ja seurantaa. Kaikissa ministeriöissä toimivat tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöryhmät, jotka tekevät poikkihallinnollista yhteistyötä. Lisäksi ministeriöllä on toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma. Ministeriöiden tasa-arvotyötä ohjaa [sukupuolisilmälasis käytössä-käsikirja](#)³⁹. Tavoitteena on kehittää ministeriöiden työtapoja siten, että tasa-arvoa edistetään osana ministeriöiden avainprosesseja (strategiat, säädösvalmistelu, budjetointi, hankkeet ja ohjelmat, tulosoheutus, koulutus, viestintä). Valtioneuvoston yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämisestä annetun tiedonannon toimeenpanosuunnitelmassa on erityisesti nostettu esiin opetusalan sekä hyvinvointialan

³⁹ [Sukupuolisilmälasis käytössä. Käsikirja ministeriöiden tasa-arvotyön tueksi \(valtioneuvosto.fi\)](#)

henkilöstön yhdenvertaisuutta, sukupuolten tasa-arvoa ja syrjimättömyyttä koskevan osaamisen vahvistaminen.

Kansainvälisesti tarkasteltuna sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen vahvuudet Suomessa ovat kytköksissä siihen, että valtavirtaistaminen perustuu poliittisten prosessien hyvään tuntemukseen, sekä siihen että työtä tehdään integroidusti osana hallintoa. Toisaalta sukupuolten tasa-arvon edistäminen ei ole vielä vakiintunut osa kaikkea valmistelua ja päätöksentekoa. Vuonna 2023 annetuista hallituksen esityksistä sukupuolivaikutuksia oli arvioitu 19 prosenttia esityksistä. Vastaava luku oli vuonna 2022 26 prosenttia ja vuonna 2021 23 prosenttia. Ministeriökohtaiset erot sukupuolinäkökulman integroinnissa ovat merkittävät. Haasteena sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen paremmalle jalkautumiselle hallinnossa nähdään resurssien puute, oman roolin epäselvyys ja kiire.

Sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen edellyttää jatkuvaa hallinnon kehittämistyötä. Onnistuessaan se edistää sukupuolten tasa-arvoa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa, ehkäisee syrjivien päätösten syntyä ja jopa tehostaa toimenpiteiden vaikutuksia parantaessaan kohdentumista. Alla olevat sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen toimet on valmisteltu poikkihallinnollisesti.

Toimenpiteet:

45

a. Hallitus huomioi sukupuolten tasa-arvon edistämisen talousarvioprosesseissa. Ministeriöitä tuetaan talousarvioesitysten tasa-arvoyhteenvetojen laadullisessa kehittämisessä. (VM, STM)

b. Jokaisella ministeriöllä on toiminnallinen tasa-arvotyöryhmä ja –suunnitelma sekä näistä vastaava koordinaattori. Koordinaattorilla on käytettävissä työaika tasa-arvon edistämiseen. Tasa-arvoministeri ja hallinnon kehittämisestä vastaava ministerityöryhmä seuraavat valtavirtaistamista. (Kaikki ministeriöt)

c. Ministeriöiden johdon osaamista tasa-arvotyön johtamisessa lisätään mm. koulutuksilla. Kaikki ministeriöiden työntekijät suorittavat e-Oppivassa olevan Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen - Miksi ja Miten -koulutuksen hallituskauden aikana. (Kaikki ministeriöt)

d. Ministeriöt varmistavat sukupuolinäkökulman huomioinnin keskeisissä hankkeissaan ja uudistuksissaan; niissä tehdään sukupuolivaikutusten arviointeja, asetetaan tasa-arvotavoitteita ja seurataan tuloksia sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta. Hankkeissa lisätään tasa-arvo-osaamista mm. kouluttamalla avainhenkilöitä. Sukupuolivaikutuksista raportoidaan hankkeen normaalin raportoinnin yhteydessä. (Kaikki ministeriöt)

e. Ministeriöt kehittävät tasa-arvotavoitteita hallinnonaloillaan. Sukupuolittain ja väestöryhmittäin eriteltyjen tietojen saatavuutta parannetaan. Sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista jatketaan tulosohjauksen avulla. Kehitetään seuranta, jotta valtavirtaistamisen vaikutusta voidaan arvioida paremmin ja toimeenpanoa kehittää edelleen. (Kaikki ministeriöt, Seurannan kehittäminen: STM)

f. Teetetään ministeriöiden tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmien kokonaisarviointi. Arvioinnissa tarkastellaan ministeriöiden tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmien nykyistä tasoa ja kehittämistarpeita. (VNK)